

ISSN 2616-9320

CENTRAL ASIAN JOURNAL OF TRANSLATION STUDIES

№ 4(1) 2018

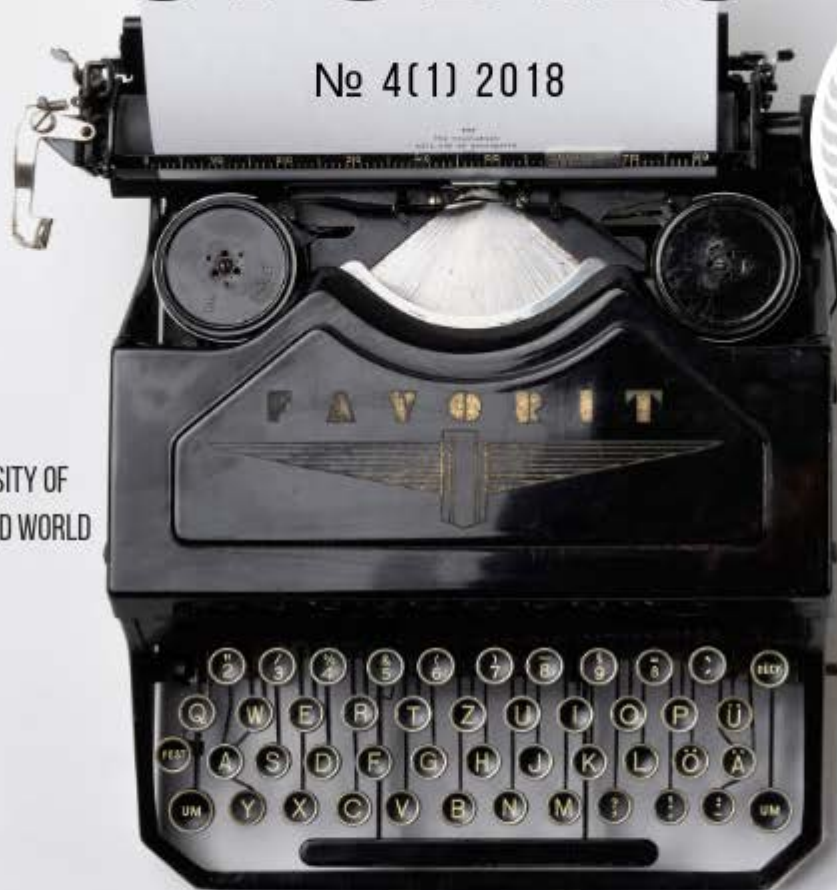
#4

KAZAKH ABLAIKHAN UNIVERSITY OF
INTERNATIONAL RELATIONS AND WORLD
LANGUAGES

PUBLIC FUND
"TRANSLATORS OF KAZAKHSTAN"

THE JOURNAL IS REGISTERED WITH THE MINISTRY OF INFORMATION AND COMMUNICATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

CERTIFICATE № 16822-Ж ASTANA, 2017

EDITORIAL TEAM

Chief Editor:

S. S. Kunanbayeva - Professor, Academician of the Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Responsible editors:

A.T. Chaklikova, Professor, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
B. Mizamkhan, Ass. Prof., Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
N.A. Aubakir, MA, PhD candidate in Translation studies, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Editor's assistants:

G.S. Assanova PhD, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
K.M. Zhampeyis C.Phil.Sc., Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
A.B. Baidullayeva PhD, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
Sh. O. Saimkulova MA, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Technical editor and design:

R.A. Musataev MA, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
N.A. Aubakir MA, PhD candidate in Translation studies, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Consultants:

Anna Oldfield, University of South Carolina, USA
Christopher Baker, American University of Central Asia, Kyrgyzstan
Uldanay Bakhtikereeva, PhD, prof., PFUR, Russia
Kim Chang Ho - PhD, professor, Pusan University of Foreign Languages, South Korea
Shabdiz Orang - PhD, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages
V.I. Karasik, D.Ph.S., Professor, Volgograd Technical University, Russia

ПЕРЕВОД ПОЛИТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА: ТЕКСТОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Алтынбеков Ж.С.¹

Преподаватель КазУМОиМЯ имени Абылай хана

Алматы, Казахстан

Email: altynbekov13@gmail.com

Аннотация: В статье рассматриваются некоторые аспекты перевода текстов, относящихся к политическому дискурсу: текстологические аспекты, метафорология и перевод, прецедентные феномены в переводе, интертекстуальность и политически корректная лексика в переводе, этикетные моменты. Мы полагаем, что переводоведческий взгляд может быть плодотворным для дальнейшего развития политической лингвистики.

Ключевые слова: политический дискурс, перевод, переводчик, устный перевод, устный переводчик

Переводчику приходится осваивать особенности политического дискурса на обоих (всех) рабочих языках. В содержание политического дискурса включаются все присутствующие в сознании продуцента и реципиента текста компоненты (факторы), способные влиять на порождение и восприятие речи: другие тексты, политические взгляды автора, политическая ситуация и др. [1, с. 41]. В двуязычной коммуникации с переводом к ним прибавляются как объективные факторы, связанные с преодолением языкового и лингвоэтнического водораздела, так и субъективные факторы, связанные с личностными характеристиками переводчика. И если даже в одноязычной коммуникации личностные и социальные характеристики слушающего и говорящего важны [2, с. 122], то при двуязычной коммуникации с переводом мы имеем на одного слушающего и говорящего

(читающего и пишущего) больше, т.е. количество факторов, способных влиять на порождение и восприятие речи, умножается.

Сопоставление национальных дискурсов, в частности политических метафор, даёт богатую пищу для размышлений и дальнейшего изучения контактных зон языков (contact zones). В данной статье мы рассмотрим объективные факторы, с которыми приходится считаться переводчику при переводе текстов политического дискурса.

Мы рассматриваем работу профессионального переводчика, хотя в принципе перевод текстов, относящихся к ядру или периферии политического дискурса (от речи политика до политических анекдотов), может быть актуален во всех видах перевода – *профессиональном, учебном и бытовом*. В литературе, посвящённой вопросам дидактики перевода, под учебным переводом обычно понимается перевод как одно

из средств изучения иностранного языка [3, с. 132]. При обучении будущих переводчиков перевод является целью, тогда как при изучении иностранных языков перевод – средство обучения. Перевод студентов-переводчиков на занятиях называют или также учебным, или «профессионально ориентированным». Ситуации учебного перевода далее в статье мы принимать во внимание не будем. В ситуации бытового перевода оказывался хотя бы один раз в жизни, наверное, каждый, кто неплохо владеет иностранным языком. Это ситуации помощи иностранцам в своей стране или соотечественникам в чужой стране: в гостинице, магазине, на улице и т.д.

Профессиональный перевод бывает *официальным* и *неофициальным*. Под неофициальным понимают перевод, осуществляемый переводчиком-профессионалом в неофициальных ситуациях: разговоры в машине, за чашечкой кофе или в банке при обмене валюты. Ситуации бытового и неофициального перевода могут совпадать. Различие заключается в том, что в первом случае переводит непрофессионал. Перед переводчиком может быть поставлена задача выполнить официальный или неофициальный перевод текста, относящегося к политическому дискурсу (см. ниже).

Даже при бытовом и неофициальном переводе такого рода текстов переводчик испытывает определённый груз ответственности. Иностранцы могут попросить его

объяснить, почему существует такая традиция, какова его личная реакция на последнюю новость и т.п. В таких случаях, переводчик превращается в специалиста по межкультурным коммуникациям в самом широком смысле. В ситуации, когда понимаешь, что полоса пограничная идёт если не за тобою, то где-то недалеко, оказывается рано или поздно любой практикующий устный переводчик.

Профессиональный переводчик встречается с текстами политического дискурса в следующих случаях устного (УП) и письменного перевода (ПП):

- перевод на политических переговорах, саммитах (УП);
- речи политических лидеров (УП);
- неофициальный перевод при кулуарном общении (УП);
- (реферативный) перевод иноязычных новостей, информации с сайтов, бегущей строки (УП/ПП);
- перевод речей политических лидеров для последующего устного выступления (ПП);
- перевод и редактирование выступлений, интервью, стенограмм переговоров для последующей их публикации (и цитирования) в средствах масс-медиа (ПП);
- перевод материалов двуязычных сайтов и блогов политических лидеров (ПП);
- перевод мемуаров (ПП).

Возможны и более редкие ситуации: телефонные переговоры политиков, перевод видеоконференции и т.п.

По ходу заметим, что для переводчиков перевод – это в первую

очередь процесс, тогда как для непереводчиков (заказчиков перевода) – прежде всего результат, т.е. текст.

Наметим ряд аспектов, которые сближают интересы политической лингвистики и переводоведения.

1. Текстологические аспекты.

Характеристики текстов на исходном языке (ИЯ), например, английском, и языке перевода (ПЯ) могут не совпадать. Для целей транслатологического анализа исходного текста (ИТ) и текста перевода (ПТ) выделяют 4 вида информации: когнитивную, оперативную, эмоциональную и эстетическую.

Когнитивная информация – это факты, имена собственные и цифры, т.е. «прецизионная информация» в терминологии Р.К. Миньяр-Белоручева [4, с. 29]. В научной статье, новостной программе или политическом докладе плотность когнитивной информации (в терминах И.С. Алексеевой) высокая. Когнитивная информация присутствует и в инструкциях, хотя её плотность на единицу текста (например, на 1000 печатных знаков) будет ниже, чем в научной статье или анализе предвыборных обещаний Б.Обамы спустя один год после выборов.

Оперативная информация говорит реципиенту текста, что делать. Обычно она передаётся императивами: «проверьте», «убедитесь в том, что», «не влезай – убьёт!». Очевидно, что в инструкции по сборке мебели плотность оперативной информации выше, чем

в предвыборном выступлении политика. Такая информация присутствует в слоганах, но в более скрытом виде: ведь цель любой рекламы – заставить покупателя купить тот или иной товар, проголосовать за ту или иную партию.

Эмоциональную информацию несут в себе слова с ярко выраженными коннотативными значениями, стилистические приёмы (метафора, гипербола, аллюзии и др.), часто неологизмы, в некоторых случаях знаки пунктуации, не вполне обычная графика текста (карикатура и подпись к ней), проявления субъективной модальности, отклонения от литературной нормы и т.п. В предвыборном выступлении политика плотность такой информации высока.

В тех случаях, когда форма текста не менее важна, чем его содержание, мы имеем дело с *эстетической информацией*. Эстетическую информацию, выраженную невербально, мы видим в музыке, живописи, архитектуре, танце. В вербальных текстах такая информация чаще всего содержится на фонетико-графическом уровне: аллитерация и ассонанс, рифма и ритм. Детский стих может внешне выглядеть как ёлочка или снежинка. На лексико-семантическом уровне можно отметить смысловые [5, с. 161-182], или «говорящие» имена собственные (герцог Грабежи, музыкант Треньбреньо, деревня Гадюкино), авторские метафоры, неологизмы, каламбуры, обновление фразеологизмов («С милым рай и в шалаше, если “Вольво” в гараже»).

Эстетическая информация присутствует, прежде всего, в художественных текстах. Присутствует она в рекламных и политических слоганах. Попутно заметим, что именно из-за сложного соотношения формы и содержания, вербального и невербального, от перевода текстов песен лучше воздерживаться.

Тексты политического дискурса на русском и английском языке в первом приближении похожи. Присутствие того или иного вида информации и плотность информации кажутся близкими. Ещё в советские времена выходили пособия по «общественно-политическому» и «газетно-информационному» переводу [6, с. 38]. Количество таких пособий в постсоветские времена многократно умножились.

Вместе с тем при сравнении некоторых групп текстов внутри политического дискурса наблюдаются различия.

В интересах теории и практики перевода все тексты можно разделить на 3 группы: нейтральные, для внешнего употребления и для внутреннего употребления. *Нейтральный текст* – это в принципе любой текст, который никто специально «под перевод» не готовил, но который кто-нибудь когда-нибудь может захотеть перевести. *Тексты для внешнего употребления* – это, например, пресс-конференции с иностранными журналистами. В таких случаях опытный оратор помогает переводчику невысоким темпом речи и выбором лексики/фразеологии.

2. Метафорология и перевод.

В английском языке метафоры (фразеологизмы) образуются проще – видимо, это наблюдение справедливо и по отношению к другим аналитическим языкам – и, как следствие, статистически их больше, чем в русском языке. К такому выводу эмпирически приходит, мы полагаем, любой профессиональный переводчик, преподаватель перевода, составитель и пользователь англо-русских и русско-английских словарей. Более высокая метафоричность англоязычных текстов проявляется при сопоставлении и переводе текстов многих дискурсов.

Как показывают сопоставительные исследования, например, метафоры в различных языках не совпадают по фрейм-слововому составу, наблюдаются случаи метафорических лакун. С такими количественными и качественными несовпадениями сталкивался и автор этих строк в лексикографической работе, последняя из которых – словарь «Спутник устного переводчика».

Главные трудности при переводе возникают тогда, когда в языках метафоры не совпадают качественно, концептуально. Действительно, «метафора “поставляет” мышлению список возможных альтернатив для разрешения проблемной ситуации. Для политического дискурса это оказывается настолько важным, что ошибки и неточности в переводе метафорических моделей могут существенно исказить коммуникативную установку автора

исходного текста».

Там, где в английском языке в метафорах присутствует *heart* («сердце»), в русском языке – обычно *душа*: *a heart-to-heart talk* → *разговор по душам*. Однако в приведённом пассаже приходится использовать деметафоризацию: *основа политики*. Вариант трансформации метафоры – *краеугольный камень политики* – вызывает больше сомнений, т.к. данная метафора восходит к Библии, в которой она используется, по данным поисковой программы BibleQuote, в общей сложности 6 раз. Вероятно, именно эта постоянная «борьба» за сохранение и компенсацию метафор привели к досадной ошибке в переводе работы: *Wipe that sneer off your face, private!* → *Сотри эту ухмылку со своего лица, это личное!* Ничего личного: обращение *private* означает *солдат, рядовой*.

В английском языке шире представлены метафоры спорта и охоты. Переводчику-профессионалу приходится специально учить многочисленные фразеологизмы из области бейсбола.

В выступлениях англоговорящих политиков регулярно встречаются метафорические кластеры. Пример кластера в одном предложении (выступление Джона Маккейна):

Let me just offer an advance warning to the old, big-spending, do-nothing, me-first-country-second crowd: change is coming. [7, <http://www.nytimes.com>]

→ *Я хочу заранее предупредить эту дряхлеющую толпу, которая много тратит, ничего не делает,*

живёт по принципу «сначала я, потом страна»: грядут перемены.

В одном предложении ИТ мы видим цепочку из четырёх (!) голофрастических эпитетов. Эти, как их принято называть, «структурные экзотизмы» невозможно перевести на русский язык «напрямую». Когнитивная информация остаётся, но часть эмоциональной и эстетической теряется.

Приведём более объёмный отрывок – из инаугурационной речи Б.Обамы.

To the Muslim world, we seek a new way forward, based on mutual interest and mutual respect. To those leaders around the globe who seek to sow conflict, or blame their society's ills on the West - know that your people will judge you on what you can build, not what you destroy. To those who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, know that you are on the wrong side of history; but that we will extend a hand if you are willing to unclench your fist.

[8, <http://news.bbc.co.uk>]

→ *Обращаясь к мусульманам мира — мы будем искать новых путей взаимопонимания на основе взаимовыгоды и уважения. Лидеры тех стран, что ищут конфликтов, или винят Запад в болячках своих народов, знайте: ваши народы будут судить вас по вашим созиданиям, а не разрушениям. Те, кто липнет к власти посредством коррупции, обмана и замалчивания голоса протестующих, знайте, что вы по другую сторону барьера истории, но мы всё равно протянем вам руку, если вы разожмёте кулак.*

[9, <http://traditio.ru/wiki/>]

Переводчику удалось передать большинство метафор. Однако метафора *to sow conflict* → *сеять конфликт* не передана; метафоры *судить вас по вашим соизданиям*, и *вы по другую сторону барьера истории* звучат натянуто, искусственно. Приведённые нами примеры достаточно полно иллюстрируют проблематику, связанную с передачей метафор и метафорических кластеров при переводе текстов политического дискурса.

Рассмотрим несколько вопросов, представляющих интерес с точки зрения теории и практики перевода. Первый вопрос: имеет ли переводчик право *заменять ПФ ИЯ* на ПФ ПЯ? Например, можно ли было переводить сказанное вместо приветствия Дж. Шульцем М.С. Горбачёву *All the usual suspects are here*, известную любому среднему американцу прецедентную фразу из фильма «Касабланка», грибоедовским *Знакомые всё лица*? Если да, то какова свобода при замене одного ПФ другим?

Второй вопрос: как передавать *национальные ПФ* (Штирлиц, Василий Иванович) в устном переводе, в условиях дефицита времени? Объяснение (переводческая экспликация) занимает много времени, а рассказанный политический анекдот не всегда бывает смешон. В таких анекдотах регулярно встречаются каламбуры. Каламбуры, основанные на омонимии (как в анекдотах про Штирлица) особенно трудны для передачи. Появление в текстах политического дискурса

национальных ПФ «третьих культур» в терминологии также вызывает трудности.

Даже при том, что политические анекдоты – это периферия политического дискурса и не каждому устному переводчику приходится переводить их, они ярко иллюстрируют проблематику, связанную с передачей национальных ПФ.

Что делать переводчику, если патрон всё-таки рассказывает такой анекдот, который относится, к текстам для внутреннего употребления? Выдающийся российский лингвист и переводчик А.Д. Швейцер вспоминает, как однажды переводчик-синхронист ООН «решился на отчаянный шаг. «Дамы и господа», - сказал он, - сейчас оратор рассказал совершенно непередаваемый анекдот, но я думаю, что ему будет приятно, если вы засмеётесь». В зале раздался смех посочувствовавших бедному переводчику слушателей». В устном общении с известными российскими переводчиками автор этих строк слышал такие рекомендации: надо сказать, «В этом месте у нас в России смеются». Сам А.Д. Швейцер пошёл по другому пути: «Поскольку <...> анекдоты генерала были, по существу, непередаваемыми, я обзавёлся американским сборником, содержащим шутки на все случаи жизни, и тщательно его проштудировал. Выслушав очередной образец генеральского юмора, я пересказывал вместо него один из подходящих по ситуации анекдотов из сборника, причём с неизменным успехом.

В некоторых ситуациях переводчику приходится играть роль эксперта по межкультурным коммуникациям и объяснять инвариант восприятия национального ПФ. Одно и то же прецедентное имя, ситуация и т.д. может восприниматься с точностью до наоборот. В этом случае во избежание коммуникативной неудачи переводчик должен проявить культурологическую компетенцию и помочь коммуникантам понять намерения друг друга.

Совершенно очевидно, что связь между прецедентной фразой и текстом в сознании русской языковой личности и так слаба. Обновление делает эту связь ещё слабее или разрывает её вовсе. Нам представляется, что ни за одним из предложенных нами вариантов перевода фразы *Bedfellows make strange politics* тень Шекспира не видится.

Словари не всегда успевают фиксировать ПФ и афоризмы политиков. Афоризмы, используемые англоязычными политиками, проиллюстрируем знаменитым рейгановским *evil empire* → *империя зла* и трумэнновским *The buck stops here* → *Доллар останавливается здесь* (т.е. все окончательные решения принимаются здесь, здесь последняя инстанция). Такие афоризмы имеют шанс войти в группу прецедентных феноменов.

Ещё одна черта современного политического дискурса – аллюзии на сакральные тексты. Политический и религиозный дискурсы могут

«переплетаться». Религия в конце XX – начале XXI века влияет на политику всё больше. Так, в дискурсе Б.Обамы значительное место занимают мессианские мотивы (сейчас в меньшей степени, чем до прихода к власти), аллюзии на библейские сюжеты и речи М.Л. Кинга. Весьма плодотворными в этой связи представляются исследования на пересечении дискурсов (интердискурсов).

4.Парадигма политкорректности.

Постколониальное западное общество, движения за права женщин и сексуальных меньшинств привели за последние десятилетия к значительным изменениям в лексическом составе английского языка.

Колониализм, этот «первородный грех Европы и Америки», вызывают в постколониальном обществе чувство вины. Постколониализм стал диктовать выбор литературы для перевода и выбор лексики. Политкорректная лексика появляется как желание вербально изгладить вину.

Что касается «политически корректного» выбора самой литературы для перевода, то сегодня всё больший удельный вес приходится на произведения афроамериканских, латиноамериканских, африканских и азиатских авторов. Всё громче звучат требования к переводчикам сохранять национальный колорит, иначе в условиях глобализации и большого объёма выпускаемой литературы появляются такие

новопереводы (with-it translate), в которых «проза женщины из Палестины начинает напоминать прозу мужчины из Тайваня».

В гендерных политкорректных эвфемизмах наблюдается нейтрализация по признаку пола путём ухода от «сексистских» суффиксов *-man*, *-woman*, *-er* и *-ess*:

- *policeman*, *policewoman* → *police officer* «офицер полиции»;

- *chairman*, *chairwoman* → *a chairperson* или даже *chair* «председатель» (обращение *Madam Chair* звучит пикантно);

- *air hostess* → *flight attendant* «бортпроводник»;

- *waiter*, *waitress* → *server*;

- *fireman* → *a firefighter* «огнеборец» и т.д.

Нужно ли отражать такие изменения в переводе? Отрицательный ответ, казалось бы, очевиден. Внутренняя форма слова вторична. Носители русского языка вряд ли обращают особое внимание на сочетания *диссертант Иванова* или замечают катахрезы вроде *рыжая белка*, *красное бельё*, *фруктовый чай* (в советское время *ячменный кофе*) и т.п. [10, с.31-39]

Следующий вопрос: как передавать при переводе политкорректные эвфемизмы-словосочетания? В английском языке, особенно американском варианте, их десятки:

- *deaf* «глухой» → *aurally inconvenienced*, что-то вроде «испытывающий слуховые неудобства»;

- *drunk* «пьяный» → *person of different sobriety* «человек альтернативной трезвости» или *tired*

and emotional «уставший и эмоциональный»;

- *old* «старый» → *temporally challenged* «преодолевающий временные трудности», или *experientially enhanced* «обременённый опытом», или *senior citizen* «старший гражданин».

Одним из наиболее продуктивных в образовании новых эвфемизмов является суффиксоид *-challenged*:

- *an invalid* «инвалид» → *a physically challenged person*, что можно попробовать перевести как «человек, преодолевающий физические трудности»;

- *fat* «толстый» → *horizontally challenged* «преодолевающий горизонтальные трудности»;

- *bald* «лысый» → *follicularly challenged* «преодолевающий фолликулярные трудности» или «фолликулярно отсталый»;

- *orphan* «сирота» → *parentally challenged* «преодолевающий трудности, связанные с родителями» (точнее – с их отсутствием!);

- *retarded* «умственно отсталый» или *stupid* «тупой» → *mentally challenged* или *cerebrally challenged* «преодолевающий умственные трудности»;

- *bad cook* «плохой повар» → *culinarily challenged* «преодолевающий кулинарные трудности» или «кулинарно дезориентированный».

Американские дипломаты неоднократно выражали пожелание видеть/слышать в ПТ эвфемизмы. Во-первых, пожелание патрона к переводчику и тексту перевода – закон. Во-вторых, хороший

переводчик должен, по Н.В. Гоголю, стать «как стекло». Следовательно, политкорректные эвфемизмы следует передавать эвфемизмами, делая максимально близкую кальку. Вместе с тем мы переводим не только с языка на язык, но и с культуры на культуру, а в нашей русскоязычной культуре эвфемизмы распространены отнюдь не так широко. Проблему усугубляет то обстоятельство, что до сих пор далеко не все эвфемизмы, порожденные толерантностью, зарегистрированы толковыми словарями, не говоря уже о словарях двуязычных. Прорекларировать благое намерение всегда проще, чем претворить его в жизнь. Политически корректные эвфемизмы иногда столь замысловаты, что от переводчика требуется недюжинная фантазия, чтобы из контекста, если под рукой нет электронных ресурсов, угадать смысл сказанного и за деревьями увидеть лес:

- *domestic incarceration survivor* ?«выживший домашнее заключение» → *housewife* «домохозяйка»;

- *canine American* ?«собачий американец» (по-русски звучит грубо, нет аналогичного прилагательного латинского происхождения) → *dog living in the US* «собака, живущая в США». [11, с. 14-25]

Поставленная проблема серьезна, и решение ее вряд ли может быть быстрым и однозначным. Толерантность нужно воспитывать ещё со школьной скамьи, обогащая речь юной языковой личности словами, дотоле ей неизвестными. Необходимо расширять границы

языка, ибо «границы моего языка означают границы моего мира» Пока же, в обозримом будущем, расширять границы нашего мира и нашего языка предстоит общими силами и писателям, и журналистам, и филологам, и переводчикам.

Необходимо сквозь смех и слёзы создавать корпус политкорректных эвфемизмов, например,

- *худший* → *наименее удачный*;

- *двоечник* → *трудно успевающий*;

- *труп* → *с метаболическими отличиями* или *с недостаточной жизненной энергией*;

- *домохозяйка* → *художник по дому*;

- *обманщик* → *этически дезориентированный*;

- *ленивый* → *с мотивационной недостаточностью*;

- *зануда* → *не обремененный шармом*;

- *вор-домушник* → *нетрадиционный гость*.

Дискуссию о том, как передавать в переводе политкорректные эвфемизмы, необходимо продолжать.

Таким образом, затронутая в настоящей статье проблематика указывает на соприкосновения интересов политической лингвистики и переводоведения. Каждый из намеченных пунктиром аспектов заслуживает более глубокого исследования.

Когнитивистика – это «федерация наук», и в эту федерацию на правах полноправного члена стремится вступить сегодня и переводоведение. Действительно, исследования на стыке

(когнитивной) лингвистики и перевода имеют большой эвристический потенциал. Известный тезис Цицерона о том, что переводить нужно «не по счёту, а по весу» привело на рубеже XX и XXI веков к рождению когнитивного

переводоведения, которое утверждает: языковой уровень лишь отражает мыслительные процессы. Когнитивное направление в переводоведении открывает новые горизонты во многих междисциплинарных областях.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Чудинов А.П. Политическая лингвистика. М.: Флинта, Наука, 2007. – 49 с.
- [2] ван Дейк Т. Язык. Познание. Коммуникация. М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
- [3] Цвиллинг М.Я. О переводе и переводчиках. М.: Восточная книга, 2009. – 286 с.
- [4] Миньяр-Белоручев Р.К. Как стать переводчиком? М.: Готика, 1999. – 176 с.
- [5] Виноградов В.С. Перевод: Общие и лексические вопросы. М.: КДУ, 2004. – 240 с.
- [6] Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. М.: Воениздат, 1973. – 280 с.
- [7] Режим доступа URL: http://www.nytimes.com/2008/09/05/us/politics/05repubs.html?_r=1, New York Times, 05/09/2008.
- [8] Режим доступа URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/obama_inauguration/7840646.stm, BBC
- [9] Режим доступа URL: http://traditio.ru/wiki/Инаугурационная_речь_президента_США_Б._Обамы, Traditio.
- [10] Мухамедина А.А., Абдрахманова Д., Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана, серия «Филологические науки», ISSN 2411-8745 Number 2(2017), с. 31-39.
- [11] Герфанова Е.Ф., Астафьева Ю.В., Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана, серия «Филологические науки», ISSN 2411-8745 Number 4(2015), с.14-25.

INTERPRETATION OF POLITICAL DISCOURSE: TEXTOLOGICAL ASPECTS

Altynbekov Zh.S.¹

Lecturer of Ablai khan KazUIRandWL

Almaty, Kazakhstan

Email: altynbekov13@gmail.com

Key words: *political discourse, translation, translator, interpretation, interpreter*

Abstract. *The paper investigates challenges in translation of political discourse: differences in text structure and metaphorical potential, “precedent phenomena” (cultural metaphors), political dictionaries for translators, intertextuality in translation, PC euphemisms, and elements of professional ethics. We believe that the translation perspective may breathe new ideas into the study of political linguistics.*

САЯСИ ДИСКУРСТЫҢ АУДАРМАСЫ

Алтынбеков Ж.С.¹

Абылай хан атындағы ҚазХКжӘТУ оқытушысы

Алматы, Қазақстан

Email: altynbekov13@gmail.com

Аңдатпа. Мақалада саяси дискурсқа қатысты: мәтінтану мәселелері, метафорология және аударма, аудармадағы прецеденттік феномендер, интертекстуалдылық және аудармадағы саяси дұрыс сөздер, этикетті жағдайлар секілді мәтіндерді аударудағы кейбір

мәселелер қарастырылады. Аудармашылық көзқарас саяси лингвистиканың келешек дамуына пайдалы бола алады деп есептеймін.

Тірек сөздер: саяси дискурс, аударма, аудармашы, ауызша аударма, ауызша аудармашы

**AUTHENTIC LEARNING:
A GATE WAY TO KEEPING STUDENTS INVOLVED**

Shabdiz.O.

Phd, Head of the Philology Department

KazUIR and WL, Almaty, Kazakhstan

E-mail: o.shabdiz@mail.ru

Abstract: Learning-by-doing is generally considered the most effective way to learn. The sequence of steps for developing the classroom and assessment procedures discussed hereby makes it possible to offer students authentic learning experiences ranging from experimentation to real-world problem solving. This white paper explores what constitutes authentic learning and provides a starting point for thinking about how to change the classroom into an authentic learning arena.

Keywords: education, learning, teaching, authentic, materials, curriculum, design

“From the standpoint of a learner, the great waste in any educational institute comes from his inability to utilize the experience he gets outside while on the other hand he is unable to apply in daily life what he has been learning. That is the isolation of the --its isolation from life.” [1, p.117]

As educators, it is necessary to examine the issues surrounding how learning can help students succeed in a life outside of the classroom. The questions become overwhelming. How do we help students get past preoccupation with the next test? How do we express our interest in them learning more than facts and figures? How do we get them to become students of life and for life rather than students worried about the next “5”? One way to address these concerns is to incorporate authentic learning into our classrooms.

What is authentic learning?

Authentic learning typically focuses on real-world, complex problems and their solutions, using role-playing exercises, problem-based activities, case studies, and participation

in virtual communities of practice. The learning environments are inherently multidisciplinary. [2, p.78] Going beyond content, authentic learning intentionally brings into play multiple disciplines, multiple perspectives, ways of working, habits of mind, and community.

According to Marilyn students immersed in authentic learning activities cultivate the kinds of “portable skills” that newcomers to any discipline have the most difficulty acquiring on their own:

- The *judgment* to distinguish reliable from unreliable information
- The *patience* to follow longer arguments
- The *synthetic ability* to recognize relevant patterns in unfamiliar contexts
- The *flexibility* to work across disciplinary and cultural boundaries to generate innovative solutions.

Breaking through traditional educational models is not always easy, but as Sartre writes, “authenticity consists in having a true and lucid consciousness of the situation, in

assuming the responsibilities and risks that it involves in accepting it in pride or humiliation, sometimes in horror or hate." Information presented as important 'for its own sake' or because 'it will be on the test,' carries little weight with students when they have nothing at stake in the work. We fail to help students develop as thinkers and give them no chance to apply their inherent skills and talents to problems both within and beyond the classroom. Worse, often we ignore the importance of what our students bring with them into the classroom. That is – what they already know. Instead, we seek to finish the chapter, to teach the next skill, to test that they have "learned" the material. As teachers we fail to make the connections clear to them that, they study has a purpose and importance out in the "real world" of work and life.

Authentic learning is learning designed to connect what students are taught in school to real-world issues, problems, and applications; learning experiences should mirror the complexities and ambiguities of real life. Children work towards production of discourse, products, and performances that have value or meaning beyond success in school; this is learning by doing approach.

It was once said that 'education is what survives when what has been learned has been forgotten' (New methods and new aims in teaching, 1964). Experiences that do not encourage the children to make meaning from their learning will quickly be forgotten. Any learning experience should aim to instill authenticity into every task, lesson and unit to ensure that 'students are able to develop problem-

solving skills and confidence in their own learning abilities' [3, p.80]. It is only with a confidence that children are then able to use the skills and knowledge learned beyond the classroom walls.

To prepare students for life outside school, we need to develop children who can make meaning of their learning; this is done by making links between previous learning and new learning, from one subject to another. Research at Canterbury Christ Church University has found that placing 'each learner's personal quest for meaning at the heart of curricular and pedagogical decisions, is one most likely to generate the resilient communities needed to face a future of unimaginable challenge and change' [4, p.162]. Neither our lives, nor our jobs, are compartmentalized and sectioned into subjects. In order to reflect the real world, authentic learning takes a truly cross-curricular approach in its design as well as implementation in the classroom. There are ten design elements that learning researchers believe represent the 'essence' of authentic learning. According to these researchers, each learning experience should have [4, p.163–179].

1. Real life relevance Activities and tasks that represent those of a professional as closely as possible.

2. An ill-defined problem Challenges that are not easily solvable, or don't have an obvious answer. There may be layers of tasks that need to be completed in order to solve the problem.

3. Sustained investigation Projects and tasks that require a significant investment of time and cannot be solved in a matter of minutes or hours.

4. Multiple sources and perspectives Resources may be theoretical or practical, and may require learners to distinguish useful information from irrelevant information.

Goals of authentic learning

To use authentic learning in the classroom, at university we need to use a new system of thinking as teachers. Our goals for learning must change to meet the demands society is placing on our students – with emphasis on critical thinking and troubleshooting problems using materials and tools we have at hand. More than recitation of facts, students need to be equipped to analyze problems and evaluate possible solutions in order to decide upon the best course of action. Thus, authentic learning encourages the growth of intellectual curiosity by allowing students to:

- become active and engaged learners;
- use their own prior knowledge and add knowledge from diverse sources appropriate to the problem at hand;
- create tools appropriate for the culture and problem to be solved – new thinking skills must be employed to create visions of possibilities;
- discuss their own understanding of a problem with other learners;
- think about and solve real problems in the world in which they live;
- research and investigate phenomenon in the world around them in which they are truly interested;
- and understand the relationship between human beings and their

environment. [adapted from *Authentic Learning*, March, 2006]

These goals demand a new thinking process on the part of the teacher. Our methods must move into realms where we may be uncomfortable with a loss of control over what happens next in the classroom. We must be flexible and willing to become an adventurer with our students in the process of learning. Surprises and unexpected discoveries can become a routine part of the authentic learning classroom if we seek joy not in authority and compliance, but in discovery and inquest.

Why is authentic learning beneficial?

Every day, in both our professional and personal lives, we come up against unfamiliar situations in which we have to solve problems, adapt our own behaviors and make decisions. We do this by utilizing and manipulating the knowledge we already have, drawing upon our experiences and skills to guide our choices and help us to determine our next steps within the context of the situation we find ourselves in. Authentic learning aims to equip students with these essential life skills, to show the connection between learning and real-life and to give students the problem solving abilities that they require for life beyond school.

Along with this, authentic learning experiences give students the opportunity to address the three goals of learning: acquisition, making meaning and transfer (AMT). The AMT model in Figure 1 illustrates how these three processes are interrelated:

By designing learning experiences with relevance and authenticity,

teachers can plan occasions for all three of these goals to be realized, allowing teachers to become ‘coaches of understanding, not mere purveyors of content or activity’ [5, p.76]. In the AMT model in Figure 1, understanding cannot be told; it is constructed by the learner and transferred independently between tasks or activities.

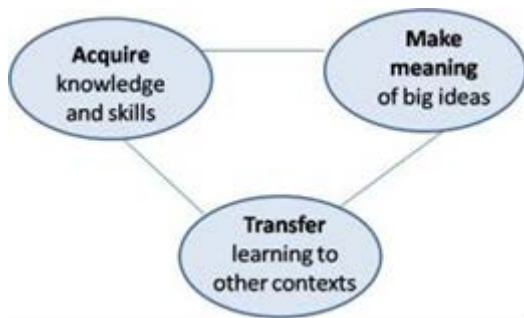

Figure 1: The AMT Model (McTighe, 2010)

Further to this, authentic learning is able to change the dynamics of the learning environment, to ‘[break] down the barriers of the classroom and the power hierarchies within it’ [6, p78-79], encouraging learning communities and connections among both peers and staff. Learning along with the students about a topic with which you may not be familiar models learning behaviours in a way that students do not see in other learning pedagogies.

When thoughtfully designed, authentic learning experiences can help teachers in their assessment of, and for, learning. Building in ongoing assessment, teacher led as well as peer and self-assessment, is an added benefit for teachers and students; assessment becomes a part of the learning process, a formative tool to drive next steps, rather than an added extra at the end of

a unit that generates data yet has no meaningful impact on learning.

More than anything else, authentic learning experiences generate engagement with students. Think about it – how many times in your own schooling did you ask the teacher, ‘Why are we learning this?’ or ‘When am I going to use this in real life?’ Authenticity automatically gives relevance to the learning journey; relevance encourages engagement and enthusiasm, which should bring about meaningful learning.

Steps in developing an authentic learning environment

"Activity, concept, and culture are interdependent. No one can be totally understood without the other two. Learning must involve all three." [7, p 32-35]

Higher education should include the conative domain instructors that provide engaging activities supported by the proper scaffolding can help students develop expertise across all four domains of learning:

- Cognitive capacity to think, solve problems, and create
- Affective capacity to value, appreciate, and care
- Psychomotor capacity to move, perceive, and apply physical skills
- Conative capacity to act, decide, and commit.

Researchers warn that higher education has focused for too long on inculcating and assessing those cognitive skills that are relatively easy to acquire—remembering, understanding, and applying—rather than the arguably more important skills of analyzing, evaluating, and creating. Moreover, in developing these lower-

order thinking skills, educators have largely ignored the other major learning domains, particularly the conative, which determines whether a student has the necessary will, desire, commitment, mental energy, and self-determination to actually perform at the highest disciplinary standards.

Some tips for transforming a classroom into an authentic learning center include:

1. You become the coach for learning activities. The students are now in control of their learning and it is important that you not take that power away from them. You also do not leave them stranded without a leader when they reach a point that they need help.

2. Ease your way into it. You do not have to make a complete transformation today. You are also participating in a learning project and it will take some time for you to become comfortable using a new way of thinking about your own teaching.

3. Get some help. Books and Internet sites have much information available about how to conduct authentic learning projects. You might also consider getting other teachers involved to help smooth the transition. More eyes and hands to help can make you less stressed during the first few days of the process.

4. You are learning, too. Moreover, this is what keeps us alive and growing as teachers. It gives a reason to enjoy each new class and each new activity. Give yourself time to think about what works and what to try differently next time. [8, p. 68-78]

How to design authentic learning experiences?

There is no set formula for the planning and design of authentic learning experiences. The guidance here should be used merely as that – guidance. As an educator, it is you who knows your students best, who knows what they need from their learning and can make decisions accordingly. Use your professional judgment as your best guide!

1. Get to know your students. What are their interests? What engages them? Determine their learning needs. For example, are they a group who performs well in written tasks but could work on speaking and listening skills, or vice versa? The needs and interests of your students should always be a starting point.

2. Based on your students, determine a possible project, goal or outcome. This is where relevance and authenticity come into play – link the outcome to something real life. It could be running a restaurant, publishing a book, creating a museum, solving an environmental issue or a number of other ideas. Many Project Based Learning (PBL) websites can give you ideas if you need a starting point.

3. Break down the skills that your students will need in order to complete the project or reach the outcome. Remember, these may be across a number of curriculum areas and can be matched to curriculum statements and objectives if necessary.

4. Pre-assess your students - how do they perform in these skills already? There are a number of ways to pre-assess, but the best approach is to speak to your students – what do they think they need? Giving the students a role in the design of their learning journey

helps to break down the ‘hierarchy’ and gives them ownership and control over their progress.

5. Make time for the AMT model – give students the opportunity to transfer previously learned skills (or skills they have learned for this outcome).

6. Teach, facilitate, coach, guide...and learn. Some skills will require discrete teaching in a traditional sense, then an opportunity to transfer. Others will be better suited to more student-led learning and exploration. Assess throughout the project; help students determine their own next steps. Model positive learning behaviours.

7. I personally believe that it is helpful for students to self-assess at the end of a project. What have they learned? What new skills do they now have? What would they like to learn more about?

There are some who would argue that true authenticity only comes when the outcome or goal is shared beyond the classroom; this may well be the case, but again, the first time authentic learning designer may see the idea of sharing beyond the classroom daunting. I think it should be said at this point that authentic learning experiences do not have to be all singing and dancing, which it may seem from the steps above. Start small and work towards the larger projects. The key is that they need to have relevance, some sort of application to the real world – larger-than-life outcomes are not always necessary and can actually be a deterrent when taking on this approach.

Authentic learning needs authentic assessment

In order to assess authentic learning, teachers must rethink how

they perform the grading aspect of the classroom. A test may not be the most effective measure of student learning since a test does not always call for higher levels of thinking to be implemented. “Traditional tests tend to reveal only whether the student can recognize, recall or ‘plug in’ what was learned out of context.” [9] Therefore, we must change our evaluation to include tasks that require:

- Use of knowledge actually gained by the student.

- The ability for the “answer” to more than just one set of facts and statements. It should be an original piece of writing, an oral performance using new skills, a group project that requires everyone contribute to the final product.

- Time to review the product and revise so that the best possible example of student learning is exhibited. [9]

- Our stated goals for learning are reflected by what we ask students to accomplish. Recitation of facts does not show understanding and ability to use knowledge. [10, p.123-136]

Conclusions

From the standpoint of the child, the great waste in school comes from his inability to utilize the experience he gets outside while on the other hand he is unable to apply in daily life what he is learning in school. That is the isolation of the school--its isolation from life.

The outcome of any schooling or education system should be to send students into the world prepared for both their personal and professional lives – education and life should not be isolated from each other. However, we cannot teach our students everything.

[11]

What we can do is teach our students to be adaptable and creative thinkers who are able to utilise the skills and knowledge they do have to create new solutions to problems. By giving students the opportunity to learn through authentic, real life, relevant learning experiences, we are giving them the ability to apply their learning, to learn through doing, to see their abilities, to adapt and change, and to form the habits required to do this successfully in their lives beyond school.

As teachers, we must be held responsible for the part we play in how the next generation lives and forms the new world. By incorporating authentic learning into our classrooms we give our students the opportunity to take on real challenges instead of textbook models. This allows them to think creatively and critically, necessary skills in an ever-changing world.

Bibliography:

- [1]. Dewey, J 1915, The School and Society, U of Chicago, Chicago, IL. Lombardi, M 2007, 1st ed. [ebook], available at <https://net.educause.edu/ir/library/pdf/ELI3009.pdf>, accessed April 2016.
- [2]. Marilyn M. Authentic Learning for the 21st Century: An Overview 2007. – 111-115
- [3]. Nicaise, M, Gibney, T, Crane, M, 2000, 'Toward an Understanding of Authentic Learning: Student Perceptions of an Authentic Classroom', Journal of Science Education and Technology, vol. 9, no. 1, pp. 80.
- [4]. Barnes, J, Shirley, I 2007, 'Strangely familiar: crosscurricular and creative thinking in teacher education', Improving Schools, vol. 10, no. 2, pp.162–179.
- [5]. Wiggins and McTighe, Figure 1: The AMT Model Formative assessment is woven seamlessly The understanding by design. 2011. –p. 76
- [6]. Steventon, G, 'Authentic Learning. A route to student attainment?', 2016.- p 78-85
- [7]. Brown, Duguid and Collins in Marra,. Situated cognition and the culture of learning. Educational Researcher, 18(4), 2006- p32-42
- [8]. Mims, Clif. (2003). Authentic learning: A practical introduction and guide for implementation. Meridian vol. 6:1, Winter 2003. http://www.ncsu.edu/meridian/win2003/authentic_learning/ (
- [9]. Carlson, A. Authentic learning: What does it really mean? The Journal of Authentic Learning (ISSN 1558-7320) is a peer-reviewed, online, 2005.
- [10]. Donovan, Bransford and Pellegrino, in Carlson, 2012] Interpersonal Boundaries in Teaching and Learning: New Directions for teaching 2012 .- p. 125-136
- [11]. Dewey https://www.researchgate.net/publication/242190329_Outdoor_Education_-_Authentic_Learning_in_the_Context_of_Landscape 2006

ТІКЕЛЕЙ ҮЙРЕНУ: СТУДЕНТТЕРДІ ҚОРҒАУҒА АРНАЛҒАН ШЕШІМ.

Шабдиз.О

PhD, Филология факультеті, шетел филологиясы кафедрасының меңгерушісі

E-mail: o.shabdiz@mail.ru

Аннотация: Оқу арқылы оқыту, әдетте, үйренудің ең тиімді әдісі болып табылады. Мұнда талқыланған аудитория мен бағалау рәсімдерін әзірлеу қадамдарының жүйелілігі студенттерге эксперименттерден нақты проблемаларды шешуге дейін шынайы оқыту тәжірибесін ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл техникалық құжат түпнұсқадағы оқытуды қарастырады және сыныпты шынайы оқу алаңына айналдыру туралы ойлаудың бастапқы нүктесін ұсынады.

Түйінді сөздер: білім беру, оқыту, оқыту, шынайы материалдар, оқу жоспары, дизайн

АУТЕНТИЧНОЕ ОБУЧЕНИЕ: КАК СОХРАНИТЬ ВОВЛЕЧЕННОСТЬ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ.

Шабдиз.О

Phd, Заведующий кафедрой иностранной филологии

E-mail: o.shabdiz@mail.ru

Аннотация: Обучение на практике, как правило, считается наиболее эффективным способом обучения. Последовательность шагов для разработки классной комнаты и процедур оценки, обсуждаемых здесь, позволяет предлагать студентам подлинный опыт обучения, начиная от экспериментов и заканчивая реальным решением проблем. В этом техническом документе исследуется, что представляет собой подлинное обучение, и дается отправная точка для размышлений о том, как превратить классную комнату в подлинную учебную арену.

Ключевые слова: образование, обучение, преподавание, аутентичные, материалы, учебная программа, дизайн

КИНОАУДАРМАДАҒЫ ФИЛЬМОНИМДЕРДІҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРЫЛУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Оспанова А.Л.,

докторант,

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті
Электронды пошта: anara-ospanova@mail.ru

Ермағамбетова А.С.,

филология ғылымының кандидаты,

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті

Аңдатпа: Бұл мақалада киноаудармадағы ағылшын фильм-онимдердің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері қарастырылады. Алдымен фильм-оним термині мен оның негізгі классификациясына тоқталып, сипаттама беріледі. Фильм-онимдерді аударуда лингвистикалық, стилистикалық ерекшеліктерін анықтап, аудармада кеңінен қолданылатын тәсілдерді зертеуде талдау жасалынды. Мысал ретінде соңғы жылдары, нақтырақ айтсақ 2011 жылдан бастап ағылшын тілінен қазақшаға тәржімаланған фильмдер мысал ретінде беріледі.

Тірек сөздер: фильм-онимдер, кино атаулары, киноиндустриясы, аударма әдістері, прагматикалық бейімдеу, форенизация және доместикация.

Кез келген кино өндірісін құрайтын маңызды бір бөлігі, ол оның атауы. Қазіргі лингвистер кино атауларын фильм-оним ретінде қарастырады.

Ономастикалық терминологиялар қатарына жататын кино атауларына фильм-оним термині қолданылады. Алғаш рет бұл термин Е.В. Кныштың (1992) еңбегінде таныстырылған [1]. Осы тақырыпты қозғаған зерттеушілер қатарына, Ю.Н.Подымованың құрылымдық-семантикалық және функционалды-прагматикалық саласын лингвистикалық тұрғыдан қарастырған, А. В. Антропова, А.Б. Абағанның ғылыми жұмыстарда кездестіруге болады.

Бұл тақырыпты қозғаудың себебі, қазіргі таңда Қазақстанға көптеген шетел фильмдерінің ағылып келуі. Әрине, бірінші кезекте

шетел шет тіліндегі түпнұсқада берілген атаулар аударылуы тиіс, өйткені ең маңызды роль атқаратын фильм атауы оның жалпы фильм туралы мағлұмат береді.

Ең алғаш көрермендердің назарына ілінетін кино атаулары, яғни фильм-онимдер. Фильм-онимдерді аудару жайлы мәселе аудармашылардың әлі де қарастыратын адекватты, сауатты аудару, маркетинг тұрғысынан алып қарағанда, кез келген кино атауын аудару прокатта фильмнің жетістікке жетуіне байланысты. Осы орайда, киноиндустрия саласына өте көп қаражат бөлінеді. Жаңа фильмдер нарықта тез пайда болуына байланысты, кино атауы мен мазмұнына қатысты арасындағы байланысты анықтап, адекватты баламасына талдау жасауды қажет етеді.

Фильмонимдердің негізгі классификациясы тақырыптық құрылым мен мазмұнды мәселе, басты кейіпкер, уақыт немесе көрініс орын алатын жер, осылардың барлық түрлерінде күрделі семантикалық символдық, метафорикалық, мақал-мәтелдік, нақыл сөздер фильмонимы болуы мүмкін.

Ең алдымен, лингвистикалық, стилистикалық ерекшеліктеріне назар аударған жөн.

Лингвистикалық тұрғыдан ерекшелігін айқындауда құрылымдық және мағыналық, синтактикалық құрылым (тез қабылдау және атауларды еске сақтау мақсатында), прагматикалық әсер. Аудару барысында тілдік ерекшеліктерін қарастырсақ, негізгінен ағылшын тілдегі фильмонимдар жиі артикльдер, предлогтар, «to be» етістігі формасы түсіріліп тастау кездеседі. Ал сұрақ белгісі, қос нүкте және леп белгісі кеңінен қолданылады, сөзтіркестер, есімше немесе герундидімен беріледі, сонымен қоса ауызекі тіл және сленг сөздер жеткілікті фильмонимдер бар.

Фильмонимдердің стилистикалық ерекшелігі жарнама қызметіне атқарумен негізделген. Әрине, бір тілден екінші тілге сапалы фильмонидерден бұрын фильмнің өзін аударған жөн. Бұл әдіс әдетте атауды түсінуді жеңілдетеді. Аударылған тілде аударма қысқартып аударуда, аттраткивті фильмониге қол жеткізуде, фильмнің мазмұны бейнеленуі тиіс. Көп жағдайда прокаттағы киноленталар шетел өндірісі болғандықтан, атаудың мүлдем ауыстырылуы, әртүрлі тілдің

ерекшеліктерін көрсетеді. Кинонарықтағы жағдай аудармашыларды аударманы сапалы түрде орындауға итермелейді.

Кино атауының аудармасын, яғни фильмоним терминіне талдау жасауға тура келеді. Фильмоним жарнама қызметін атқаратындықтан, аудармашы аударма барысында экспрессивті және эмоционалды қызметін жүзеге асыру қажет. Кейде әлеуетті көрермен ағылшын тіл мен аударманы қарап, неге бұлай аударылған екен деген ой салады. Бұның бәрі лингвомәдени ақпаратқа да байланысты болуы мүмкін, яғни сол елдің мәдени тілдік ерекшелігін көрсетеді.

Осы орайда, фильмонимдермен жұмыс істегенде аудармада ең басты үш қиындықты туғызатын блокты атап айтуға болады: мәдениетаралық коммуникация саласы, техникалық талаптарға сай мәселелер, лингвистикалық мәселелер.

Көбінесе фильмонимдерді аударуда көбінесе аудармашылар үш әдіске сүйенеді.

- Тура аударма (ағылшын тілінен қазақ тіліне). Бұл әдіс аударылмайтын мәдени ерекшелігі бар компоненттер кездеспеген жағдайда, транслитерация және транскрипция қолданылады. Мысал ретінде соңғы 2011 жылдан бері қазақ тіліне шыққан дубляждалған фильмдер атауын беруге болады:

«Maleficent» - «Малефисента»,

«The spider man: Homecoming»-

«Өрмекші адам: Қайта оралу»,

«The Amazing Spider-Man 2» -

«Жаңа Өрмекші адам: Кернеген қуат»,

«Алиса айнаның арғы бетінде» -
«Alice Through the Looking Glass»,
«Guardians of the Galaxy 2» -
«Галактика Сақшылары 2»,
«Avengers: Age Of Ultron» - «Кек
Алушылар: Альтрон Дәуірі»,
«The Jungle Book» - «Джунгли
кітабы»,
«Men in black 3» - «Қара
киімділер 3»,
«The Lone Ranger» - «Жалғыз
рейнджерлер»,
«Cinderella» - Күлбике»,
«Spectre» - «007: Спектр»,
«Star Wars: The Force Awakens» -
«Жұлдызды соғыстар: Күштің
оянуы»,
«Rogue One: A Star Wars Story» -
«Күрескер бір. Жұлдызды Соғыстар
хикаясы»,
Ал мультипликациялық
фильмдерге келесі мысалдар
беріледі:
«Cars» - «Көліктер»,
«Moana» - «Моана»,
«Rapunzel» - «Рапунцель»,
«Zootropolis» - «Аңдар
Шаһары»,
«Brave» - «Батыл жүрек»,
«Monsters University» -
«Құбыжықтар университеті»,
«The Dragon Spell» -
«Айдаһарлардың әміршісі»,
«Ralph Breaks the Internet» -
«Ральф интернетке қарсы».

- Атаудың өзгеруі аударма
зерттеулерінде бірнеше
факторлармен берілген, атап айтсақ,
олардың қатарына жататын
лексикалық, стилистикалық,
функционалды, прагматикалық
болып табылады. Бұл әдіс когнитивті
ақпарат ауысуы немесе лексикалық
элементтердің қосылуы, фильмдегі

кілт сөздер енуі атаудың сөзбе сөз
аударудың мағыналық және жанрлық
кемшілігін байқатпайды. Бұл
жоғарыда айтылған жарнама
қызметіндегі фильмнимдерге
қатысы бар. Мысалы: «Incredibles 2»
- «Суперотбасы 2». Бұл мысалда
толығымен прагматикалық бейімдеу
әдісі қолданылған.

- Фильм атауының ауысуы.
Аудармашының басты мақсаты -
семантикалық- құрылымдық теңдік
пен коммуникативті функционалды
құрылымын сақтап қалу.
Аударылатын тілдің елдің мәдени
ерекшеліктеріне негізделген., кейде
толық ауыстыруды қолдану еш
кедергі келтірмейді. Бұл жиі
қолданылатын әдістің бір түрі.
Мысалы: «Hotel Transylvania 3:
Summer Vacation» - « Монстрлар
демалысы 3: Теңізге саяхат».

Соңғы кездері көптеген
ғаламтор сайттарында қазақша
тәржімаланған кинолар талқыланып
жүр. Соның бірі «Фильмонимдер
туралы не білесіз?» деген блоггер
Эльеонора Әмір вебпарақшасында
фильм атауын бастапқы
мағынасынан ауытқымай дұрыс
аудару да өнерден кем емес, сонымен
қатар, жоғарыда айтылғандай
аударылған фильм атауларын талдау
барысында үш стратегияны
анықтайды. Біріншісі, ағылшын тілді
фильмдердің аударуға келмейтін
мәдени ерекшеліктері бар және
мазмұны мен формасы жағынын
қиындық тудырмайтын фильм
атауларын айта кеткен, көбінесе
транслитерация мен транскрипция
аударма тәсілдерін жатқызады.
Екінші стратегия, соңғы уақытта
аударма трансформациялар көркем

шығармаларда көрініс тапқан әлем бейнесінің ерекшеліктері мен когнитивті процестердің ерекшеліктері тұрғысынан зерттеліп жүргенін көрсетті. Мысалы, бірқатар фильм атауларының лексикалық элементтер қосу мен ауыстырудың көмегімен когнитивті ақпараттардың өрістеуіне байланысты аударылады. Аудармашылар қолданылатын үшінші стратегия – бұл бастапқы мәтіннің прагматикалық мағынасын жеткізу мүмкін болмағандықтан шығарма атауларын ауыстыру. Баламалыққа қол жеткізуде кейде тура аударма жайлы түпнұсқаны толық беруде мүлдем сөз болмайды, ол көп жағдайда аудармашының жеткіліксіз күзіреттілігін көрсету мүмкін. Толық ауыстыру «жеңіл» жанрларда (философиялық тақырыптарды қарастырмайтын), комедия, мультипликациялық фильмдерде қолданылады [2]. Киноның өзі жаңа бейне мен белгілер көрсете білсе, ал философия жағынан концептуалды теория қалыптастыру қажет [3].

Аударма жайлы сөз қозғағанда, киноаудармадағы басты көңіл бөлетін қазіргі аударманың стратегиялары ретінде сөзбе сөз, еркін ауарма, форенизация және доместикация, түпнұсқа мен рецепиентке прескриптивті және дескриптивті әдістер қолданысқа ие [4].

Соңғы жылдары фильмді қазақшаға тәржімалаған «Болашақ» қауымдастығы көрерменге әлемнің үздік киностудияларының төл туындыларын ұсынуды бұдан былай да жалғастырмақ. Бұл алдағы уақытта да голливудтық фильмдер,

соның ішінде ағылшын тілінен қазақ тіліне жиі тәржімаланатын болса, тікелей аудармаға байланысты материал ретінде лингвистикалық болсын, аударма саласы болсын біраз зерттеулер мен талдау жасауды қажет етеді.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Кныш Е.В. Лингвистический анализ наименований кинофильмов в русском языке: Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук / Е.В. Кныш. – Одесса, 1992. – 191 с.
- [2] Эльнора Әмір «Фильмонимдер туралы не білесіз?»
<http://old.el.kz/blogs/entry/Фильмонимдер-туралы-не-білесіз>
- [3] Делез Ж. Кино. Издательство: М.: Ад Маргинем. 624
- [4] Горшкова В. Е. Название фильма как единица перевода и составляющая образа-смысла // Вестн. Перм. политехн. ун-та. Проблемы языкознания и педагогики. 2014. № 10. С. 26–37.Е.

PECULIARITIES OF OF TRANSLATING FILMONYMS IN FILM TRANSLATION FROM ENGLISH INTO KAZAKH LANGUAGE

A.L. Ospanova

PhD student,

Kazakh Ablaihan University of Foreign Languages and International Relations

E-mail: anara-ospanova@mail.ru

A.S.Yermagambetova

Candidate of philology,

Kazakh Ablaihan University of Foreign Languages and International Relations

Abstract: This article discusses the peculiarities of translating filmonyms in film translation from English into Kazakh language. First, we describe about the term filmonym and its basic classification. Linguistic and stylistic peculiarities of translation of film names and widely used translation methods in translation were analyzed. As an example, the films are presented in recent years, namely since 2011, translated from English into Kazakh.

Keywords: filmonyms, movie titles, film industry, methods of translation, pragmatic adaptation, foreignization and domestication.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ФИЛЬМОНИМОВ В КИНОПЕРЕВОДЕ С АНГЛИЙСКОГО НА КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК

Оспанова А.Л.

докторант КазУМОиМЯ им. Абылай хана

Электронная почта: anara-ospanova@mail.ru

Ермагамбетова А.С.

кандидат филологических наук КазУМОиМЯ им. Абылай хана

Аннотация: В настоящей статье рассматриваются особенности перевода фильмонимов в кинопереводе с английского на казахский язык. В первую очередь, в статье описывается термин фильмоним и его основной классификации. Были проанализированы лингвистические, стилистические особенности перевода фильмонимов, переводческие способы, широко используемые в переводе. В качестве примера представлены фильмы, в последние годы, а именно с 2011 года, переведенные с английского языка на казахский язык.

Ключевые слова: фильмонимы, названия кино, киноиндустрия, методы перевода, прагматическая адаптация, форенизация и доместикация.

Central Asian Journal of Translation Studies

ҚАЗАҚ, ОРЫС ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІНДЕГІ «ЕҢБЕК» КОНЦЕПТИСІНІҢ БЕЙНЕЛЕНУІ

Abdulatif A.

KazUIR&WL named after Ablai Khan

3 rd year student

Almaty, Kazakhstan

Scientific adviser: Raeva E.

MA, teacher

KazUIR&WL named after Ablai Khan

Аңдатпа: Мақалада қазақ, орыс және ағылшын тілдерінің мақал-мәтелдеріндегі «еңбек» концептісі қарастырылады. Қазақ, орыс және ағылшын мақал-мәтелдерін зерттеу арқылы біз тілдері оқытылатын елдердің мәдениетімен ғана емес, сонымен қатар сол елдер өкілдерінің психологиясымен және дүниетанымымен танысуға мүмкіндік аламыз.

Тірек сөздер: мақал-мәтелдер, еңбек, мәдениет.

Мақал-мәтелдер - сөздік құрамның халық өміріндегі кезеңдерді, қарым-қатынас пен қоғамдық құбылыстарды бейнелей сипаттайтын, көңілдегі ойды шеберде ұғымды жеткізетін, қысқада нұсқа тұжырым жасайтын, мән-мазмұнға бай бөлігі. Демек, халық өмір шындығын, көңілге түйгенін мақал-мәтел ретінде өз ұрпағына үлгі-өнеге етіп қалдырып отырған. Аталмыш тілдік бірліктер арқылы жас ұрпақты елін-жерін сүйуге, ерінбей еңбек етуге, білім алуға, адал, кішіпейіл болуға үндеп, жалқаулық, өсек-өтірік, мақтаншақ тәрізді қасиеттерден бойын аулақ салуға тәрбиелей білген. Ағылшын тілінің фразеологиясына қатысты кешенді зерттеулер мен дәйекті тұжырым, тұжырым - пайымдаулармен танымал А.В. Кунин де мақал-мәтелдердің құрымдылық-мағыналық ерекшеліктерін негізге ала отырып, оларды «коммуникативтік фразеологиялық бірліктер» деп атап, жеке қарауды ұсынады. Мақал -

мәтел құрылыс жағынан сырттай ұқсас болып келгенімен, олардың мазмұнды түйіндеуінде, ойды шешуінде өзіндік ерекшелігі байқалады. Мақалдарда бір - біріне сай қарама - қайшы ұғымдар мен нәрселерді салыстырып, шендестіру арқылы ой - пікірді айқындау тәсілі басым болып келеді. Мысалы:

Қазақша баламасы: Еңбек түбі-бейнет, Бейнет түбі-зейнет.

Ағылшын баламасы: Business before pleasure.

Орысша баламасы: Сделай дело, гуляй смело.

Ағылшын баламасы: No sweet without some sweat.

Орысша баламасы: Без труда не вынешь и рыбку из пруда

Қазақша баламасы: Жылай-жылай жер қазсаң,

Күле-күле су ішерсің.

Қазақ тілінде мақал-мәтелдердің бәрі негізінен жай сөйлем түріндегі тұрақты сөз тіркестеріне жатады, яғни олар тұлғасы жағынан біртұтастыққа ие болған жай сөйлем типтері. Құрылымы жағынан қазақ,

орыс және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдердің өзара ұқсастықтары жиі кездеседі. Мысалы: Бүгінгі істі, ертеңге қалдырма.

Не оставляй на завтра то, что можно сделать сегодня.

Never put off till tomorrow what you can do today.

Мәтелдер жиі мақалдармен жақын қатынаста (ұқсастық / айырмашылықтар) қарастырылады. Мақалдың басты ерекшелігі оның толықтығы мен дидактикалық мазмұны болып табылады. Мәтел ойдың аяқталмай, тұспалдап берілуімен ерекшеленеді. «Мақал-мәтел арасындағы айырмашылық мынада: мәтелдер әдетте ойдың тұжырымдамасын білдіретін сөздер тіркесімі болып табылады, яғни тек номинативтік функциясы бар, ал мақалдар толық аяқталған ойды білдіреді. Мақал-мәтелдерге ортақ нәрсе – олар көбінесе бейнелі сипатта болады». Осылайша, мәтелдер эмоциялар білдіру үшін және сөйлеуді әсерлі етуге көмектесіп, нақты және арнайы мағынаға ие болса, мақал халық даналығын қалыптастыруға неғұрлым қолайлы болып келеді.

Әртүрлі халықтардың мақалдары мен мәтелдерін салыстыру осы халықтардың ортақ тұстарын көрсетеді, бұл өз кезегінде олардың жақсы түсінісуіне және жақындасуына ықпал етеді. Мақал-мәтелдерде халықтың бай тарихи тәжірибесі, жұмысқа, адам өмірі мен мәдениетіне қатысты идеяларды көрініс табады. Тиісінше, мақал-мәтелдерді білу, оларды орынды пайдалану қазіргі қоғамдағы

жаһандану мен интернационалдандыру үдерістерінде маңызды мәдениетаралық қарым-қатынастың табысты болуы үшін қажетті шарт болып табылады.

Ағылшын, орыс және қазақ тіліндегі мақал-мәтелдер көп мағыналы болып келеді, сондықтан оларды түсіндіру мен салыстыру қиындайды. Мысалы, ағылшын мақаласының қазақ тіліндегі баламасын таңдағанда міндетті критерий құндылықтардың бірінің(әдетте, бастысының) сәйкес келуі болып табылады. Дегенмен, әдетте ағылшын, орыс және қазақ мақал-мәтелдерінде ұқсас ойды білдіру үшін әртүрлі бейнелерді пайдаланған, ол, өз кезегінде, өмірдің түрлі әлеуметтік құрылымы мен тарихи жағдайларды, халықтардың шаруашылығын сипаттаған, сондықтан олардың бір-біріне абсолютті эквивалент бола ламайтынын есте сақтаған жөн.

Англия мен Ресейдің, сондай-ақ, біз өмір сүріп жатқан ел – Қазақстанның мәдениеттері әртүрлі, әрқайсысының терең тамыры мен айқын ерекшеліктері бар. Сол үшін де бұл үш тілдің мақал-мәтелдерінен тығыз байланыс және бірегей бояу іздей отырып салыстыру өте қызық. Әрбір мәдениетте тілді қолданатын халықтың негізгі құндылықтарын көрсететін өзінің кілт сөздері бар. Мысалы, немістер үшін – тәртіп, нақтылық, ағылшындар үшін – мұқияттылық пен ұстамдылық, орыстарда - жомарттық, мейірімділік және жиі аталатын - жалқаулық, жауапсыздық, ал қазақтар

қонақжайлық, мейірімділік сияқты құндылықтармен ерекшеленеді.

Мәдениеттің мұндай кілт сөздері кез келген мәдениет өкілдерінің санасында ерекше психикалық құрылымдарды - концептілерді қалыптастырады. Сөз концепт болуы үшін ол жалпыхалықтық қолданысқа ие болуы керек, яғни фразеологиялық бірліктер мен мақал-мәтелдер құрамына қосылуы тиіс. Мақал-мәтелдерді талдау көрсетіп отырғандай сөзсіз қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі осындай концептілердің бірі «еңбек» болып табылады.

Еңбек адам өмірінде шешуші рөл атқарады, сондықтан қазақ, орыс және ағылшын тілдерінің мақалдар жинақтарында еңбек туралы мақал-мәтелдер айтарлықтай орын алады. Мақалдарды салыстырған кезде дереу назар аудартатын нәрсе ағылшын тілінде еңбек пен жұмыстың маңызы туралы жалпы мақалдар саны орыс тіліне қарағанда көптігі (Англия 10%, Рустың 4%). Labour conquers everything. Labour overcomes all things. Work conquers all. Life is nothing without work. Work is the spice of life. Labour is a treasure to man. Орыс материалында қарастырылған мақалдардың ішінен мән-мағынасы ең жақын болып келетін: «Терпение и труд всё перетрут» - мұнда «еңбек» концептісі «төзімділік» концептісімен қатар берілген. Орыс тіліндегі мақалдарда еңбектің маңыздылығы негізінен болымсыз немесе қарама-қарсы мән үстейтін тілдік құрылымдармен қатар берілген: Труд — не мученье, а удовольствие. Человека греет не

шуба, а работа. Жизнь без труда — потухший костёр. Без труда ничего не делается. Қазақ тілінде: «Еңбегі көптің өнбегі көп». Еңбексіз іс бітпейді. Үш тілге де ортақ тұжырым: «бірнәрсеге қол жеткізу үшін еңбектену қажет». Ағылшын тілінде осындай мәнге мақалдардың 8%-ы, орыс тілінде 15%-ы ие. Бұл идея барлық дәуірлердегі қоғамға жақсы таныс, ол діни кітаптарда да бар: «Еңбек етпей, байлық енбейді». «В поте лица твоего будешь есть хлеб». No convenience without its inconvenience.

Еңбек күш-жігерді талап етеді. (Лёжа не работают. Лес сечь — не жалеть плеч. Better to do well than to say well. Сөзін дәлелденбесе, іспен көрсет). Үш тілде де еңбек толастамайтын құбылыс ретінде етістіктермен беріледі.

Еңбектің ауыртпалығы мол, қиын жұмыс концептісінде бейнеленуі орыс менталитетіне ғана емес, сонымен қатар барлық славяндар менталитетінің терең тамырына тән.

Ағылшын сөзі «labour» латынның «labor» сөзінен шыққан, «әлеуметтік қиындықтар, қайғы-қасірет деген мағынаны білдіреді. Ағылшығша «work» - «жұмыс» готтардың «waurkjan» - «ауыртпалықты сезіну» -мен сәйкес келеді. Осыдан жұмыс пен ауыртпалықтың арасындағы байланыс жалпыадамзаттық менталитетке тән және ежелден-ақ әлем бейнелерінде көрініс тапқан деп қорытындылауға болады. Алайда қазақ, орыс ауыз әдебиеттерінде бұл байланыс жарқын көрініс тапқан болса, ағылшын тілінде ол

айтарлықтай әлсірейді, оның маңызы айтарлықтай азаяды. Ағылшын тілінде еңбектің демалыспен үйлесім табуы немесе оның зияны туралы мақалдар орыс тіліне қарағанда аз екенін атап өткен жөн, сондықтан ағылшынның «Mix work with leisure and you will never go mad» мақалы орыс тілінен алынған деуге толық негіз бар. Орыс тіліндегі мақалдардың тағы бір ерекшелігі: онда еңбектің өтемі ретінде «тамақ» айтылады, яғни «жұмыс тамақ береді». На полатях лежать — ломтя не видать. Что потрудимся, то и поедим. Қазақ және орыс мәдениеті ұзақ уақыт бойы байланыста болғандықтан, қазақ тілінде де осы ерекшелік байқалады: «Қолы қимылдағанның аузы қимылдар». Ағылшынның «If you won't work, you shan't eat» мақалы жоғарыдағы қазақ, орыс тілдеріндегі мақалдардың баламасы болып табылады. Үш тілдегі мақалдардың үлкен бөлігі «жұмыс қандай болса, нәтижесі де сондай» тақырыбында қалыптасқан. Не ексең, соны орасың. Что посеешь, то и пожнёшь. A man reaps what he sown. Л.В. Данилов пен В.П. Данилова атап өткендей, халықтың құрамының басым бөлігінде шаруашылықтың болуы түгел қоғамның менталитетіне және оның тарихи-мәдени кейпіне әсер етеді. Ал халық шаруашылығы Ресейде ХХ ғасырдың басында-ақ басым болды. Қарастырылып отырған орыс тіліндегі мақалдар екі топқа бөлінеді: еңбектің әділетті бағаланатынын және еңбектің зейнеті болмайтынын бейнелейтін мақалдар. Атап өткен тілідк фактілерді негізге ала отырып зерттелген әлемнің мақал-мәтел

көріністері үш халықтың әлеуметтік-тарихи жағдайларының дамуымен байланысты. Мысалы, орыс тіліндегі мақал-мәтелдердің басым бөлігі ХХ ғасырдың басында Ресейдегі шаруа қожалықтарының дамуы тұсында пайда болған. Англияның даму жолы басқа болды, ағылшындық индустриалды революция XVII ғасырда орын алды, онда еркін шаруашылық болды.

Еңбек концептісінің қазақ, орыс және ағылшын мақал-мәтелдерінде бейнелену ерекшеліктері

Еңбек біздің өмірімізде үнемі орын алып отырады. (Воскресный день не нам, а господам. Были бы руки, а молоти лодадут. Не who would eat the nut must first crack the shell. Such carpenters, such chips. Кім еңбек етсе - сол тоқ. Ұстаның жұмысы ісінен көрінеді).

Бұл мысалдардан байқауға болатыны жұмыстың ешқашан аяқталмайтындығы. Ол ауысып отыруы мүмкін, бірақ бітпейді. Еңбек адамның барлық уақытын алатын серігі болып табылады.

Еңбек кей жағдайда адамдардың еркінен тыс күш-жігер жұмсауды талап етеді, сондықтан рахат әкелмейді. (Не куплен - не холоп, не закабалён - не работник. Мужик за спасибо семь лет работал. Не that would eat the fruit must climb the tree).

Еңбектің жақсы немесе жаман ақыры болады. (Где работно, там и густо, а в ленивом дому пусто. Неотрубить дубка, ненадсадяпупка. Не who would catch fish must not mind getting wet. Қазанға не салсаң, қасығыңа сол ілінер). Еңбек түріне қарай тұрмыстың жақсаруын

қамтамасыз немесе ешқандай өзгеріс әкелмеуі мүмкін.Еңбекке деген көзқарасты жақсарту қажет. (На дело не набивайся и от дела не отбивайся.Не покидай в запас дела, а покидай в запас хлеба). Көп күш пен жағымсыз салдардың пайда болуы адамды жұмыстан қашыруы мүмкін, дегенмен еңбектің бағалы екенін, жалқаулықтан алда тұратынын ұмытпау қажет. (Еңбек бейнет емес, зейнет. Труд не мучение, а наслаждение). Бұл мысалдардан шығатын қорытынды: қай заманда болмасын еңбекқор адамдар бағаланған. Басқа мақалдар сияқты еңбек туралы мақалдарда да бағалау лексикасы қолданылады.

1. There is no bad work.
2. Плохой работы не бывает.
3. Жұмыстың жаманы жоқ.

«Еңбек» пен «зейнет» жиі қарама-қарсы мәнде жұмсалады:

Труд человека кормит, а лень портит.

Работе время, а досугу час.

После дела и гулять хорошо.

Business before pleasure.

Еңбек ет те, мақтан; ойнап күл де, шаттан.

В.И.Даль жинағындағы еңбекке қатысты мақалдарды 3 топқа бөлуге болады:

- адам өміріндегі еңбектің орнын айқындайтын мақалдар;

-еңбектің жағымды және жағымсыз салдарын білдіретін мақалдар;

- адамға өмірде бағдар беретін мақалдар.

Бірінші топ мақалдары тікелей әрбір адамның өміріндегі жұмыстың маңыздылығы жайлы айтады. Мысалы:

На nive потей, в клети молись, с голоду не помрешь.

Хочешь есть калачи, так не сиди на печи!

На бога уповай, а без дела не бывай.

Nosong, nosupper.

Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей.

Екінші топ мақалдары «жұмыс» түсінігін «мейрам, зейнет» түсінігіне кері мәнде қояды. Мысалы:

Труд человека кормит, а лень портит.

Ранняя птичка носок прочищает, а поздняя глаза продирает.

Где работно, там и густо, а в ленивом дому пусто.

Что нарядёшь, то и протрясёшь.

An idle brain is the devil's workshop.

Жалқаулық — жаман ауру.

Үшінші топ мақалдары адамның үнемі еңбекқор бола алмайтын пенделік болмысын әрқашан адал болуға, еңбектенуге шақырады. Мысалы:

Всех работ не переработаеть.

Легко пришло, легко и ушло.

Easycome, easygone.

Видно мастера по работе.

Не по словам судят, а по делам.

Actions speak louder than words.

Such carpenters, such chips.

Сөзіне қарама, ісіне қара.

Ердің атын еңбек шығарады.

Ұстаның жұмысы ісінен көрінеді.

Мақал-мәтелдер адамды жұмысын аяқтағаннан кейін ғана демалуға шақырады. Мысалы:

Мешай дело с бездельем, проживёшь век с весельем

All work and no play makes Jack a dull boy.

Шевелись, работай — ночь будет короче.

Работать — день коротать; отдыхать — ночь избывать.

The tongue of idle person is never idle.

Good words and no deeds.

Praise is no pudding.

«Әрбіреудің тілін, өнерін білген кісі соныменен бірдейлік дағдысына кіреді» деген ұлы ақын Абай атамыздың сөзінен бастайық. Біздің планетада әртүрлі халықтар тұрады. Сол әр халықтың өзінің тілі, діні, әдебиеті, ауыз әдебиеті сияқты өз тілінің ерекшеліктер болады. Адамның ойын жарыққа шығаратын күшті құрал тіл. Ал тіл адамдар түсінетін құрал болып қана табылмай, сонымен бірге атадан балаға мирас болып келе жатқан өмір тәжірибесін, өнер-білімін жеткізуші құрал. Өзіміздің рухани байлығымыз тіл арқылы жасалады, жеткізіледі. Ауыз әдебиеті халқымыздың асыл да мол мұрасы, қымбат қазынасы. Ағылшынша, қазақша, орысша мақал-мәтелдер бірдей болады. Келтірілген мысалдардан кейде қазақша мен орысша мақалдар, кейде үшеуі де құрлысы мен мағынасы жағынан бірдей, бір-бірінің тура аудармасы болып келетінін белгілі. Кейде 3 тілдегі мақал-мәтелдер бір-бірімен тек алынып отырған тақырып, білдіретін мағынасы жағынан ұқсас болуы мүмкін. Екіншіден, ағылшынша, қазақша, орысша мақалдардың синонимдері болады. Кейде мақалдар өз синонимдерімен тек образдармен ерекшеленеді, кейде мағынасы

жағынан үндесіп, ұқсас болады. Мақалдарды бірнеше тілде білу сабақ барысында өзімізге де пайдалы. Олар да түрлі тарихи жағдайларда құрылған, бірақ сонда да халықтың арманын, мақсатын көрсетеді. Белгілі бір ойдың әртүрлі халықтардың, яғни әртүрлі тілдегі қалай айтылатындығын есту қызықты. Сондықтан қай тілде болсын мақал-мәтелдерді оқып, үйрену керек. Өйткені тіл өзгерсе де, сөз өзгерсе де мақалдың түпкі мағынасы, айтайын деген ойы өзгермейді. Бірақ ең алдымен өз тілімізді, әркім өз халқының рухани байлығын білу керек. Бұл мақалдарды ағылшын тілінде ғана емес, қазақ, орыс тілі пәндерінде көптеген құрал ретінде пайдалануға болады. Әрбір сабақта тиянақты, сапалы білім беру тәрбие жұмысымен күнделікті бірлікте жүргізілуі тиіс. Мақал-мәтелдер халық ауыз әдебиетін сүйіп құрметтеуге, сөз өнерінің асыл қазынасын меңгеруге, тапқыр сөйлеуге, ретті жерлерде қолдана білуге сыйғызып, айта білуге тәрбиелейді. Бірқатар қазақ және ағылшын мақал-мәтелдерінің құрамы мен құрылымы және мағынасы тұрғысынан өзара сәйкестіктері байқалды, абсолютті эквивалент, яғни теңбе-тең балама түрлері де кездеседі; - ағылшын мақалдары көбіне бір сөйлемнен ғана құралса, қазақ мақалдарының басым көпшілігі екі, не бірнеше тармақты болып келеді. Қазақ мақал-мәтелдеріндегі айтылар ойдың басқа бір жағдай, не құбылыспен салыстырыла жеткізуін тілдік ерекшеліктер санатына жатқызуға болады; - кейбір қазақ мақал-

мәтелдерінің күнерегі қазақ қоғамында қалыптасқан билер институтымен, яғни Майқы, Төле, Әйтеке есімдерімен, Абай, Ыбырай, Жамбыл т.б. шығармаларындағы мазмұнды сөз үлгілерімен, қоғам қайраткерлерінің қанатты сөздерімен, жұмбақтар және діни мазмұндағы шармалармен, тығыз байланысты; - ағылшын тіліндегі мақал-мәтелдердің құрамында елді-мекендердің, атаулары мен кісі есімдері жиі кездеседі; - туыс емес тілдердегі бірқатар мақал-мәтелдердің өзара мағыналас болып келуі қазақ және ағылшын халықтарының өмір тәжірибесінің, көзі жетіп, кекейіне түйген ой-тұжырымдарының ұқсастығымен, астастығымен байланысты; - тіл-тілдегі мақал-мәтелдер әрбір халықтың тұрмыс-тіршілігі, дүниетанымы мен әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі жөнінде ақпарат көзі, яғни дүниенің тілдік бейнесі болып табылады; - әртектес тілдердің мақал-мәтелдерін салғастырмалы түрде зерттеу жұмыстары жалпы тіл білімін теориялық тұрғыдан соны тұжырымдармен толықтыра түседі және кейбір практикалық мәселелердің шешімін табуына септігін тигізеді.

Соңғы 15 жылдағы еліміздегі халықаралық саяси, экономикалық және мәдени байланыстардың дамуы мен нығаюы және республикамыздың халықаралық қоғамдастыққа енуі білім беру саясатына шет тілдерге байланысты көптеген өзгерістер әкелді. Қазіргі кезде ғаламдық жаһандану, яғни әлемдік білім беру кеңістігіне ену процесі жүріп жатыр. Президентіміз

Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясын ұсынды. Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдардың бірі. Бізге экономикалық және қоғамдық қажеттіліктеріне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесі қажет. Яғни жоғары нәтижелерге жету үшін, біздің болашақ ұрпағымыз өте білімде, заман талабына сай жан-жақты дамыған, мәдениетті және өте тәрбиелі болуы қажет. Ал жан-жақты дамыған тұлға тек берік біліммен қаруланып қана қоймай, қазіргі заман талаптарына сай бірнеше шетел тілдерін меңгеруі тиіс. Қазіргі кезде шетел тілінің қажеттілігі күннен-күнге артып келеді. Ол қоғамдық – экономикалық, ғылыми – техникалық және жалпы мәдени алға басуында қозғаушы айғақ болып отыр. Бұл айғақ шетел тілдерін оқытудың дәрежесін жоғарлатуда. ЮНЕСКО ХХІ ғасырды полилингвизм ғасыры деп атады. Біздің болашақ ұрпағымыз тек өз ана тілін меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар бірнеше шетел тілін меңгеруі хақ.

ӘДЕБИЕТ

- [1]. Қазақ мақал-мәтелдері. Құрастырған: Ж.Дәуренбеков - А., 2001
- [2]. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі, 7 том. – Алматы: Ғылым, 1983.
- [3]. Бисенова Г. А., Абтихалова Р. Ж. Ағылшын мақалдары мен олардың қазақ, орыс тілдеріндегі баламалары // Молодой ученый. — 2015. — №8.2. — С. 46-48. — URL
- [4]. Даль В. И. Пословицы русского народа - М.: Художественная Литература, 1989
- [5]. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. - М.: Изд. лит-ры на ин. яз., 1958. - 171 с.
- [6]. Вежбицкая А. Н. Понимание культур через посредство ключевых слов. Пер. с англ.
- [7]. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка. - М.: Международные отношения, 1972. - 269 с.
- [8]. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. 3-е изд. - М.: Высшая школа, 1985.
- [9]. Захарова М. А. Стратегия речевого использования образных фразеологизмов английского языка. - М., 1999.
- [10]. Модестов В. С. Английские пословицы и поговорки и их русские соответствия. М., 2003
- [11]. Brewer E. Cobham. The Dictionary of Phrase and Fable. Revised edition. - London: Cassel, 1963.
- [12]. Gvardzhaladze I. S. 500 English proverbs and sayings. – Moscow: Higher school publishing house, 1996.
- [13]. <http://kiwi.pcriot.com>. английские пословицы
- [14]. <http://slovari.yandex.ru>. Словари
- [15]. <http://www.x-vim.info>

Abdulatif A.

KazUIR&WL named after Ablai Khan

3 rd year student

Specialty: “5B020725 –Translation work”

Almaty, Kazakhstan

Scientific adviser: Raeva E.

MA, teacher

KazUIR&WL named after Ablai Khan

THE CONCEPT OF “LABOR” IN PROVERBS OF KAZAKH, RUSSIAN AND ENGLISH LANGUAGES

Annotation: This article discusses the concept of “work” in the proverbs of Kazakh, Russian and English languages. Studying the Kazakh, Russian and English proverbs will allow us to learn about the culture of the people whose language is being taught as well as the psychology and world view of the representatives of those countries.

Keywords: proverbs, work, culture.

КОНЦЕПЦИЯ «ТРУД» В ПРИЛОЖЕНИЯХ КАЗАХСКОГО, РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ

Аннотация: В данной статье рассматривается понятие «работа» в пословицах казахского, русского и английского языков. Изучение казахской, русской и английской пословиц позволит нам узнать о культуре людей, чей язык преподается, а также о психологии и мировоззрении представителей этих стран.

Ключевые слова: пословицы, работа, культура.

Central Asian Journal of Translation Studies

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУ ҮРДСІНДЕГІ ӨЗЕКТІ ӘДІСТӘСІЛДЕР МЕН ОЗЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Е.М.Мауленова, А.Х.Чарипбаева

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті,
Алматы

Тірек сөздер: оқу үрдісі, жағдаят, қатысым, кәсіби- бағытталған , кейс, құзыреттілік, әдіс-тәсілдер, бұқаралық ақпарат құралдары

Андатпа: Заманауи білім беру үрдісі ең алдымен жеке тұлғаға бағыттталып, студенттің іскерлігін, шығармашылық біліктілігін дамыту міндеттерімен ұштасып жатыр. Шетел тілін меңгертуде озық технологияларды, ұтымды әдіс-тәсілдерді пайдалану маңызға ие. Кәсіби бағытталған қатынасқа оқытуда жағдаятты үлгілеуші технологияны қолдану шартты жағдайда белгілі бір мәселені тудыру арқылы жасалады. Оқушы хабарламаны түсінеді және сол мәселені шешеді, бұның ерекшелігі кәсіби шынайы жағдай жасай отырып, болашақ маманның шығармашылық біліктілігінің қалыптасуына және оның кәсіби-бағытталған құзыреттілігінің қалыптасуына ықпал етеді.

Қорыта айтқанда, бұл әдіс арқылы студенттер өз беттерінше теорияны меңгере отырып, практикалық дағдыларға да үйренеді, сонымен қатар өз ойын жүзеге асыру мүмкіндігіне де ие болады. Студенттер жағдаятқа талдау жасау арқылы болашақ маман ретінде қалыптасып, сабаққа қызығушылығы артады.

Қазіргі заман талабына сай шетел тілін меңгертуде озық технологияларды, ұтымды әдіс-тәсілдерді пайдалану, білім беру саласында жүйелі жұмыстар атқару – еліміздегі ең маңызды, әрі кезек күттірмейтін ауқымды мәселелердің бірі болып отыр. Кәсіби бағытталған қатынасқа оқытуда жағдаятты үлгілеуші технологияны қолдану шартты жағдайда белгілі бір мәселені тудыру арқылы жасалады. Оқушы хабарламаны түсінеді және сол мәселені шешеді, бұның ерекшелігі, болашақ маманның шығармашылық біліктілігінің қалыптасуына және оның кәсіби-бағытталған құзыреттілігінің қалыптасуына ықпал етеді.

Бұл мақалада шетел тілін меңгертуде ұтымды әдіс-тәсілдерді пайдалануға тоқталғалы отырмыз.

Осы орайда кейс әдісін қолдануды жөн көрдік. Кейс әдісіне тоқтала кетсек, кейс әдісі нақты жағдайлар тұрғысынан академиялық теорияларды көрсетуге мүмкіндік береді. Ол студенттерді пәнді оқуға, білімді терең меңгеруге, ақпаратты өңдеуге және талдауға, әр түрлі жағдайларды саралауға мүмкіндік береді.

CASE-терді құрудың келесі негізгі сатылары белгіленген: мақсаттарды анықтау, әр түрлі жағдайларға критерилерді тағайындау, қажет ақпарат көздерін белгілеу, CASE – тегі алғашқы материалдарды дайындау, сараптама жасау, оны қолдану бойынша әдістемелік материалдар дайындау.

Оқу үрдісіндегі кейстермен жұмыс жасау технологиясы келесі сатылардан тұрады:

- кейс материалдарын зерттеушілердің жеке өзіндік жұмысы (мәселені сәйкестендіру, негізгі баламаларды тұжырымдау, ұсынылған әрекетті немесе шешімді ұсыну);

- негізгі мәселені енгізуге және оны шешуге байланысты шағын топтармен жұмыс.

- жалпы дискуссиядағы (оқу тобы шегінде) шағын топтардың тұсаукесерлері және тәжірибе нәтижелері.

Осы орайда шетел тілі пәні (неміс тілі) пәнінен «Medien im Alltag» тақырыбы аясында портфолио қарастырылады. Бұл тақырып бойынша оқытудан күтілетін нәтиже маңызды екенін ескере келе мына нәтижелерді көруге болады деген тұжырым жасадық:

- Студенттер бұқаралық ақпарат құралдары туралы мәлімет біледі;

- Ақпараттық құралдарды күнделікті өмірде қалай пайдалану керек екенін үйренеді;

- Осы тақырыпқа байланысты сөздердің мағынасын түсініп, оларды

қолдану дағдыларын игереді;

- Бұқаралық ақпарат құралдарының түрлерімен және пайдасы мен зияны туралы мәліметтермен танысады деп шештік.

Осы орайда тақырыптың смарт мақсаты жасалды.

- Specific- Нақты
- Measurable- Өлшем
- Attainable- Жетістік
- Realistic - Шынайы
- Timely- Уақыты

S	Қазақстан мен Германияда қандай БАҚ-ы күнделікті өмірде жиі қолданылатынын және олардың адам өміріндегі алатын орнын анықтау
M	8-10 сөйлем құрастыру арқылы
A	Блум таксономиясын, синквейн әдісі, ассоциограмма беру, мәтінмен жұмыс, кейс стади көмегімен
R	Қазіргі қоғамдағы БАҚ-на қатысты жағдайларды талқылай және болашақ практикалық іс-әрекетте қолдана білу үшін
T	100 минут аралығында

Енді осы сабақ барысында қолданылатын әдіс тәсілдерге тоқтала кетсек. Блум таксономиясы. **Таксономия** (грекше. *táxis* — орналасу, құрылыс, тәртіп және *nómos* — заң). **Таксономия** – олардың иерархиясын (белгілі бір құрылымдағы бірізділігін, реттілігін) құрастыру мақсатында берілген нысандарды нақты бір өлшемдер мен қағидалар бойынша жіктеу.

Таксономия барлық оқу мақсаттары мен нәтижелері бірдей маңызға, құндылыққа ие бола алмайтындығына негізделген.

(Бенджамин Блум (1913-1999)).

Осы тақырып бойынша Блум таксономиясы ұсынатын білімді игеруге арналған 6 қадамды анықтап алдық.

Енді ассоциограммаға тоқталсақ. Бұл әдіс кеңінен танымал.

Осы тақырып төңірегіндегі, яғни БАҚ құралдарын атайды.

Сабақ барысында әрі қарай студенттер «**Ein Thema, zwei Meinungen: Internet – eine Gefahr?**» мәтінімен жұмыс жасайды. Мәтінмен жұмыс мәтін мазмұнына сұрақтар құрастыру, қою, арқылы тексеріледі.

Ары қарай кейс жасалды. Кейстің тақырыбын: «Ғаламтор, ғаламтордың пайдасы мен зияны» деп алдық. Кейстің самарт мақсатын айқындадық. Мақсаты: **100 минут ішінде ғаламторға қатысты ақпараттық сауаттылығын, сыни ойлауын қалыптастыру үшін проблемалық оқыту және рефлексия принциптерін қолдану арқылы, 5-6 сөйлем құрастырып пайдасы мен зиянын саралау арқылы ғаламтордың күнделікті адам өміріндегі рөлін анықтау деп алдық.**

Сондай-ақ кейстің міндеттері, оқыту нәтижесінде қалыптастырылатын құзыреттіліктері мен кейс құрудың кезеңдерін айқындадық. Осылайша студенттерге жағдаят ұсынылды. **Жағдаят:** Қазіргі қоғамда адамдар күннен күнге ғаламторға тәуелді болып келе жатыр. Оның ішінде

мектеп жасына дейінгі балалар мен карт кісілер де бар. Бұл байқаусыз ғасыр індетіне айналып бара жатқандай. Алайда ғаламторды пайдаланудың тиімді жақтары да аз емес. Оның күнделікті өмірдегі және жұмыс, оқу барысындағы мәселелерді шешуде де үлкен көмегі тиіп отыр. Сонымен қатар ғаламтордың пайдалы және зиянды жақтары жайлы да аз айтылып жүрген жоқ. Алайда ғаламтордың жақсысы мен жаманын ажыратып, саралап қажетіне жаратып жатқан ешкім жоқ. Мәселелер шешуін таппай назардан тыс қалуда. Қоғамды алаңдатқан мәселеден шығар жол қайда?

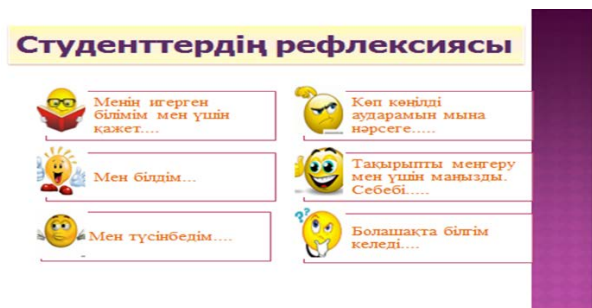
Кейс сұрақтары ретінде:

Негіз құраушы: Сіз қандай іс-әрекеттерден бастайсыз? Ғаламторды тиімді түрде пайдалану үшін қандай нұсқаулар ұсынар едіңіз?

Проблемалық: Осындай жағдай сізге таныс па? Сіз қоғам жанашы-ры ретінде ғаламтор мәселесінде адам өз-өзін қалай бақылауға және шектеу қоюға болатыны жайлы қандай ұсыныстар айтар едіңіз?

Пәндік: Ғаламторға тәуелділік дегенді қалай түсінесіз? Ғасыр індеті деген ұғымның қалыптасуына не түрткі болды? Аталған мәселе-нің қоғамдағы орнын нақтылаңыз? - деген сұрақтар жасалды. Алдын ала жасалған бағалау критериілері арқылы студенттердің білімі бағаланады. Келесі қадам студенттердің рефлексиясына арналды. **Рефлексияның мәні** – адамның өзінің білімін, білімінің негізін, оларды меңгерудің

жолдарын анықтау десек, осындай сызба ұсынуға болады.

Қорыта айтқанда, бұл әдістер арқылы студенттер өз беттерінше теорияны меңгере отырып, практикалық дағдыларға да үйренеді, сонымен қатар өз ойын жүзеге асыру мүмкіндігіне де ие болады. Студенттер жағдаятқа талдау жасау арқылы болашақ маман ретінде қалыптасып, сабаққа қызығушылығы артады. Смарт мақсаты дұрыс қойылған әрбір сабақ үлкен нәтиже береді деген ойдамын.

ӘДЕБИЕТ

- [1]. Netzwerk (Kursbuch und Arbeitsbuch) von S.Dengler, P Rusch, H.Schmitz u. a.
- [2]. Langenscheidt, 2012
- [3]. <https://www.youtube.com/watch?v=4HqJKJXivWo>
- [4]. <https://www.youtube.com/watch?v=JPr3pkIkPyo>
- [5]. http://www.azattyq.org/a/internet_influence_of_the_human_body/25073654.html
- [6]. <http://group-global.org/kk/publication/16419-internet-zhne-zhastar>

АКТУАЛЬНЫЕ МЕТОДЫ ПРИЕМЫ И ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Е.М. Мауленова,

Преподаватель, магистр КазУМОиМЯ им.Абылай хана

E-mail – emaulenova@mail.ru

А.Х. Чарипбаева

Преподаватель, магистр КазУМОиМЯ им.Абылай хана

E-mail- aiman02@mail.ru

Ключевые слова: учебный процесс, ситуация, коммуникация, профессионально-ориентированный, кейс, проблемный, компетенция, методы приемы, средства-массовый информации.

Аннотация: Современный образовательный процесс ориентирован в первую очередь на индивидуальные способности обучающихся, на учет их интересов и стремлений, мировоззрения в сочетании с целями развития коммуникативной компетентности. В соответствии с требованиями современного преподавания иностранного языка, освоение передовых технологий, средств обучения является наиболее важным в стране и является одним из наиболее актуальных вопросов.

Моделируя разные реальные ситуации общения на уроке, преподаватель создает условия, в которых студенты учатся находить решение разнообразных задач, развиваются творческие способности студентов и формируется их профессиональная компетентность. Таким образом, обучение иноязычной культуре и языку, построенное на коммуникативной основе, расширяет возможности предмета в решении этих задач, и студенты приобретают как теоретические знания, так и практические навыки.

В работе также рассмотрено формирование профессионально-ориентированной компетенции на основе прагма-профессиональных задач (ситуативных) на уроках иностранного языка.

ACTUAL METHODS AND TECHNIQUES IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

E.M. Maulenova,

Lecturer, Master KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

E-mail – emaulenova@mail.ru

A.CH. Charipbaeva

Lecturer, Master KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

E-mail- aiman02@mail.ru

Key words: educational process, situation, communication, professional-oriented, case, problem, competence, methods, techniques, mass media.

Abstract: The modern educational process is focused primarily on the individual abilities of students, on the basis of their interests and aspirations, worldview, combined with the goals of communicative competence developing. In accordance with the requirements of the modern teaching of a foreign language, the development of advanced technologies and teaching aids is the most important in the country and is one of the most pressing issues.

By modeling various real situations of communication in the classroom, the teacher creates conditions in which students learn to find solutions to various problems, developing creative abilities of students, and forming their professional competence. Thus, learning a foreign culture and language build on a communicative basis, expands the subject's abilities in solving these problems and students acquire both theoretical knowledge and practical skills.

The paper also considers the formation of professional-oriented competence based on pragmatic-professional tasks (situational) in foreign language lessons.

САЯСИ ДИСКУРСТАҒЫ РИТОРИКАЛЫҚ СҰРАҚТАРДЫҢ ФУНКЦИЯЛАРЫН ТАЛДАУ

Төлеутай Ә.М.1

мамандығының магистры,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан
E-mail: asemlumessa@gmail.com

Насырова А.Ж.1

мамандығының магистр,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан
E-mail: botawka_milawka@mail.ru

Андатпа: Бұл мақала әр түрлі саясаткерлердің сөздері негізінде саяси дискурста риторикалық сұрақтардың ең тиімді функцияларын ұсынуға бағытталған. Аталмыш дискурста риторикалық сұрақтардың қолданылуында прагматикалық функцияның басымдығын көрсетеді. Оның маңызды бөлімін анықтай отырып мысалдарға ғылыми талдау жасаған. Осы мысалдардың негізінде риторикалық сұрақтар ілеспе аударма барысында маңызды рөл атқаратындығы айқындалады.

Тірек сөздер: риторикалық құрылдар, лексикалық компрессия, саяси дискурс, ілеспе аударма, ізбе-із аударма, функциялары, иллюкутивті функция.

Ілеспе аударма барысында саяси дискурста қолданылатын әр түрлі механизмдер қатарындағы риторикалық сұрақтар (кейінірек – РС) монологты сөзді диалогқа айналдырудың ең тиімді тәсілі болып табылады. Дегенмен, РС функциялары әлі толықтай түсініксіз күйде қала бермек, яғни сөйлеушінің диалогты элементтерді (эксплицитті/имплицитті) белгілі бір мақсатпен өз сөзіне қосуы тереңірек түсінуді қажет етеді.

РС – бұл мақұлдау немесе теріске шығарудың сұраққа айналған формасы.

РС «иә» немесе «жоқ» деген жауапты қажет етпейді. Ол айқын вербальды немесе вербальды емес (ойлану, пайымдау, сезім, эмоция) реакцияларды тудырады, сөздің

мәнерлілігін жоғарылатып, оған эстетикалық құндылық береді.

Негізінен, РС мақсаты – аудиторияның қабылдау қарқынын жоғарылату, “жорамалдау” мүмкіндігін беру. А. Н. Барановтың айтуынша: «РС - бұл тезистер мен дәлелдемелерді айрықша жеткізу тәсілі» [1, б.37] Сәйкесінше, Г. В. Валимовада: «РС-тағы ой дәлелдемеге негізделген. РС белгісіздікті анықтау үшін емес, барлығына таныс жайтты әсірелеу үшін немесе тыңдаушылардың назарын аудару үшін қойылады» [7] Г. В. Валимованың айтуынша, РС мақұлданбайды немесе теріске шығарылмайды, бірақ логикалық тұрғыда пайымдау болып саналады. Ал, Е. В. Ключев, РС жауапты қажет етпейтін сұрақ емес, бұл «жауабы

барлығына белгілі сұрақ» деп қарастыру қажеттігін ұсынады [8, б.220]. Осындай тәсілде РС стилистикалық, риторикалық тұрғыдан қарап қоймай, прагматикалық, интенциялық, білім жүйесі мен аудиторияның қабылдауына, эмоцияға, сезімге әсер ету деңгейін анықтайды.

РС-дың тікелей тыңдаушыға әсер етуі, әрине, сөйлеушінің тұлғасына тікелей байланысты екені сөзсіз. А. К. Михальскаяның айтуынша, риторикалық леп және риторикалық қаратпа- өзіне сенімді, бір шешімді, эмоциональды мінез - құлықты тұлғаға тән [9, б.538]. Шындығында, саяси дискурс сараптамасы бойынша РС эмоциональды, бір шешімді саясаткерлердің (В. Жириновский, Б. Немцов, А. Митрофанов, Д. Медведев, В. Путин, С. Миронов) сөздерінде жиі кездеседі.

Сонымен қатар, РС-ды аралық типке – сұрақтарға, хабарламаларға, экспрессивке – жатқызуға болады. Мәселен, В. Путиннің: «Біз, бізге және біздің мүддемізге құрметпен қарайтын қалыпты ынтымақтастықты қалаймыз. Бұл соншалықты көп пе? Бізді қорқытпақшы ма?» сөзінде экспрессивті сұрақ формасында императивті пайымдаулар айтылады, яғни : «біз (Ресей) ұлттық мүддеге құрмет көрсетуді қалаймыз», «біз ешкімнен қорықпаймыз» [3].

Осылай, РС қолдану әр түрлі факторлармен (лингвистикалық және экстралингвистикалық) байланысты, яғни коммуникация кезінде оны тиімді қолдануға әсер ететін:

сөйлеушінің сөйлеу мәнері, коммуникацияға қатысушылардың интенциясы, олардың білімі және жалпы әлем туралы көзқарасы т.б.

Осы шарттарды ескере отырып, РС функциясы прагматикалық екеніне тоқталдық. Бұл арнайы эмоциональды сөзді реакцияны қалыптастырып, тыңдаушының ішкі (вербальды емес) диалогын сөйлеушімен орнату.

РС-дың «таза» сұрақтардан айырмашылығы неде? Соңғысының нақты мақсаты- тыңдаушының сөйлеушіге анықтауды талап ететін нақты нәрсені жеткізуге түрткі болу, дегенмен «сөйлеушінің мүмкін болатын жауапты күту болжамының күшеюі таза сұрақтың риторикалық сұраққа айналуына алып келеді». Сөйлеуші тыңдаушының білімін және психологиялық, әлеуметтік, саяси қондырғыларын болжайды және оларға әсер етуге тырысады.

Қондырғы – бұл «субъекттің интенциалы белсенділігі, жеке тұлғаның белгілі бір әрекеттерге психофизиологиялық дайын болуы». Саяси коммуникация шеңберінде, бұл категорияның алатын орны маңызды, яки саяси дискурстың негізгі функциясы – «адресатты пайымдау немесе әрекет етуге сендіру», басқаша айтқанда, адресаттың санасында сөйлеушіге қажетті қондырғыларды құру.

Сонымен, РС ерекше сөйлеу әктісі ретінде – бұл нақты прагматикалық қондырғының формасы (стилистикалық, риторикалық). Оны айқындау сөйлеушінің шын ниетінің қандай екенін түсінуге көмектеседі.

Негізгі көрнекі материал ретінде В. Чуркиннің (РФ-ның БҰҰ-дағы тұрақты өкілі) 2008 жылдың тамыз айында грузия-осетин шиеленісі жөнінде айтқан сөзіне назар аударайық:

1. Мен құрметті Құрама Штаттар өкілінен сұрамақпын: жаппай қыру қаруын Ирактан таптыңыздар ма, әлде әлі ізденіс үстіндемісіздер?

2. Мен құрметті Құрама Штаттар өкілінен сұрамақпын: Вашингтон тарапынан Біріккен Ұлттар Ұйымының басқа мүшесіне қатысты күш қолдану немесе жер бетінен жойып жіберу секілді қорқытулар туып жатқан жок па?

3. Құрметті әріптестер, біз Косовоны талқылағанда қайда болдыңыздар? 2007 жылдың қараша айында Қауіпсіздік Кеңесі Югославия мемлекетінің шекаралық біртұтастығы принципі бекітілген қарар қабылдады.

4. Қауіпсіздік Кеңесінде Ахти Саари жоспары ұсынылғанда, не үшін бұл принципті біз бекітпедік?

5. Қарарды құрметтеу туралы ше?

Бұл эпизодтағы жоғары аргументті әсердің деңгейі сөйлеушінің сөзіне экспрессивті, эмоциональды сипат беретін РС арқылы жүзеге асқаны сөзсіз. «Сендірудің сипаттамасына субъектінің ойының растығы ғана емес, осы ойға қатысты эмоциясы да жатады». Сөйлеуші өзінің ниетін қалыпты аудитория эмоциясына жеткізу арқылы, оларда сәйкес эмоция реакцияларын тудырады. Егер, РС мәліметтерін хабарлы сөйлемге айналдыратын болсақ, перлокутивті әсердің жоқтығы айқындалады:

• Сіздер, америкалықтар, Иракта жаппай қырып жою қаруын таппадыңыздар.

• Сіздер БҰҰ мүше мемлекеттерінің бірін қорқытпақсыздар (мәселен, Иран).

• Біз Косовоны бірге талқыладық.

• Бірге шекаралық тұтастық жөнідегі принципті резолюцияны қабылдадық.

• Ахти Саари жоспары ұсынылғанда, біз ол принципті бекітпедік.

• Біз резолюцияны құрметтемейміз [3].

Бұл салыстырулар, **біріншіден**, мәтіннің интонация жүзінде айырмашылығы бар екенін көрсетеді. Фразаның айрықша сұраулы интонациясы, сөздің жылдамдығы, коммуникативті ынтымақтастықтағы стратегияны көрсетеді және тыңдаушының назарын және қабылдауын белсенді етеді. Ілеспе аударма барысында осындай ерекшеліктерге аса мән берілуі тиіс.

Екіншіден, РС интонациялы эмоционалды бояуымен қоса, тыңдаушыда нақты сезім (мақұлдау, мадақтау, патриотты сезім, немесе, керісінше, ашу, ыза, тітіркену), нақты ой («сіз дұрыс/дұрыс емес айтасыз», «мен сізбен келісемін/келіспеймін») қалыптастыруға бейім.

Сөйлеуші қандай эмоциональды реакция тудыратынын анықтамас бұрын, адресаттың кім екенін білуіміз қажет. Келтірілген мысалда екі адресат көрсетілген, АҚШ БҰҰ өкілі (РС № 1, 2 мысал) және БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің мүшелері (РС

№ 3, 4, 5 мысал). Дегенмен, В. Чуркиннің сөзі жалпы коммуникация шарты негізінде жүзеге асқан, яки оның сөзі тек белгілі бір аудиторияға емес, теледидар аудиториясы, халық, АҚШ президенті, европа мемлекет басшылары, РФ президенті т.б., бағытталған. Бір фразада әр түрлі реакция тудыратын бірнеше интенция болуы мүмкін: АҚШ өкілі немесе американдық аудитория үшін сөйлеуші тұрғысынан келіспеушілік, ашу, ыза, ал ресейлік аудитория тарапынан мақұлдау, мадақтау.

Үшіншіден, РС иллокутиавті күш бұл айтылған нәрседен де, үлкен нәрсені тұспалдау.

Келесі мысал АҚШ бұрынғы президенті Барак Обама сөзі негізінде алынды:

Оның сөзінде аргумент жиі моральды тұрғыда қолданылады:

• Біз неге өмір сүру үшін ақша таппақшы болған адамды жазаламақпыз? (Обаманың Иммиграция жөніндегі сөзінен);

• Біз өткеннің саясатына жүгінеміз бе? Әлде алға жылжимыз ба? Мен, біз әрқашан алға жылжимыз деймін. Америка әрқашан алға жылжиды. Біз бүгін де алға жылжуды жалғастырамыз (2010 жыл «Еңбекшілер күніндегі» сөзі негізінде).

Бұл жерде Обама аудиториямен бірнеше байланыс орнатып, кейін өз сұрақтарына өзі жауап береді.

Дегенмен, келесі мысалда аудитория Обаманың сұрағына саналы түрде «иә» немесе «жоқ» деп жауап беруі мүмкін:

• Неліктен? Біздің қазіргі таңдағы қаржылық дағдарыс ипотекалық несие берушілерді

немесе коллекторларды шектен тыс бақылаудан болып отыр деп ойлайсыздар ма? Әрине, жоқ (Осавамидеағы (Канзас) сөйлеген сөзі) [10, б.86].

Бұл жерде, президент нақты қолдауды іздейтін орта қалыптастырап, өзінің ойына деген мақұлдауды осы сұрақтар арқылы жеткізеді. Америка президенті сөзіндегі бұл РС диалогты формадағы сөз болып саналады. М. М. Бахтин айтуынша бұл: эксплицитті - автодиалог, имплицитті – адресатпен бірге, яғни тыңдаушыға дәлел ретінде қабылданады [9, б.538].

Осылайша, келтірілген сараптама: РС тек сөздің эмоциональды сипатын жоғарылатып қана қоймайды, сонымен қатар РС тыңдаушы ойына прагматикалық тетігі арқылы бірнеше қондырғылармен әсер етеді.

Тағы бір мысал Ресей Федерациясы президенти В. Путиннің неміс телекомпаниясы тілшісімен сұхбатынан:

1. Сіздер Грузияда соңғы жылдары не болғанын байқадыңыздар ма?

2. Министр Жванияның жұмбақты өлімі, оппозициялық топтардың қарсылық митингілерін қуып таратуы, ... Осетиядағы көптеген адамды өлімге алып келген ланкестік әрекет. Ақырында, бұл, диалог орнату қажет демократиялық мемлекет, мүмкін НАТО-ға немесе Евроодаққа қосу қажет? [5, б.40]

Путиннің бұл сұрағы провокативті болып естіледі: жауабы белгілі, бірақ сөйлеуші өз жауабын ұсынады. Ол Грузиядағы соңғы жағдайларды атап өтеді, жәй ғана

атап қоймай, бір адам өлімінен мыңдағын адамның өліміне әкелген Осетиядағы ланкестік әрекетке дейін жалпылайды (градация). Сөйлеушінің РС өз жауабы бұл иллокутивті бір уақытта өзіне мендету немесе жалпыға мендету.

Сонымен, саяси дискурстағы РС функцияларын сараптай келе, РС ілеспе аудармадағы бұл аргументті аударудың тәсілдері ерекше маңызды. Бір мақала аясында нақты нәсілдердің түрлерін талдау мүмкін болмады. Дегенмен, өз кезегінде сөйлеушінің ниетіне қатысты, тыңдаушының ойына әсер ететін мағыналық ілеспе аударма берілуі тиіс. РС осы ерекшеліктері – белсенді диалогтау әлеуеті бар сөзге әсер ететін тетік болып саналатындықтан, ілеспе аудармашыға маңызды жүк артады. РС сөйлеушінің сөйлеу барысындағы интенциясына назар аудартып, оған қатысты эмоцияны құруға көмектеседі. Ал, РС негізгі аргументативті әсері коммуникативті-прагматикалық қондырғы категориясы саналады. РС имплицитті түрде өзінің білімін тыңдаушыға міндеттейді, яғни тыңдаушыда жасанды ой қалыптасады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- [1]. Баранов А. Н. Лингвистическая теория аргументации (когнитивный подход): автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – М.: “Прогресс”, 1990. – 37 б.
- [2]. Marinelli M. Journal of global cultural studies. Names and Reality in Mao Zedong’s Political Discourse on intellectuals. Electronic source: [transtexts.revues.org], 26.12 –2017.
- [3]. Dlugan A. How to use the rule of three in your speeches. Electronic source: [www.sixminutes.dlugan.com], 20.11 – 2017
- [4]. Михальская А. К. Основы риторики. – М.: “Ростов”, 2001. – 281 б.
- [5]. Корнилова Е. Е. Искусство публичных выступлений. Путь к успеху. – М.: «МарТ», 2007– 40 б.
- [6]. Валимова Г. В. Риторический вопрос. [URL : <http://personnel.uapa.ru/cours.asp?id=126&show=dict>], 25.12. – 2010.
- [7]. Ключев Е. В. Риторика (Инвенция. Диспозиция. Иллокуция). – М.: “ПРИОР”, 2001. – 221 б.
- [8]. Барт Р. Война языков // Барт, Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. – М.: “Прогресс”, 1994. – 538 б.
- [9]. Баранов Е. Н. Иллокутивное вынуждение в структуре диалога / Е. Н. Баранов, Г. Е. Крейдлин // Вопр. языкознания. – М.: “Универс”, 1992. № 2. – Б.84 - 99.

АНАЛИЗ ФУНКЦИЙ РИТОРИЧЕСКИХ ВОПРОСОВ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Толеутай А.М.

магистр

КазУМОиМЯ им. Абылай хана,

Алматы, Казахстан

E-mail: asemlumessa@gmail.com

Насырова А.Ж.

магистр

КазУМОиМЯ им. Абылай хана,

Алматы, Казахстан

E-mail: botawka_milawka@mail.ru

Аннотация: Цель статьи - выдвинуть наиболее эффективные функции риторических вопросов в политическом дискурсе на основе материалов разных политиков. Статья расматривает приоритет прагматической функции, с помощью которой мы можем легко выполнять синхронный перевод политических дискурсов. В практической части этой статьи приводятся примеры использования риторических вопросов. На основе этих примеров можно подтвердить, что риторические вопросы играют важную роль во время синхронного перевода.

Ключевые слова: риторические устройства, лексическая компрессия, политический дискурс, синхронный перевод, последовательный перевод, функции, иллокутивная функция.

THE ANALYSIS OF FUNCTIONS OF RHETORICAL QUESTIONS IN POLITICAL DISCOURSE

Toleutay A. M.

MA,

Ablai Khan KazUIRandWL,

Almaty, Kazakhstan
E-mail: asemlumessa@gmail.com
Nassyrova A.Zh.
MA, at
Ablai Khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan
E-mail: botawka_milawka@mail.ru

Abstract: The aim of the article is to put forward the most effective functions of rhetorical questions in political discourse based on materials from different politicians. The article considered the priority of pragmatic function, with the help of which we can easily do simultaneous interpretation of political discourses. In the practical part of this article there are given examples of the rhetorical questions use. Based on these examples, it can be confirmed that rhetorical questions plays an important role during the simultaneous interpretation.

Keywords: rhetorical devices, lexical compression, political discourse, simultaneous interpretation, consecutive interpretation, functions, illocutionary function.

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДИСКУРСТАҒЫ ІЛЕСПЕ АУДАРМА ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Жампейіс Қ.М.

Филология ғылымдарының кандидаты,
шет тілдер сөйлеу тәжірибесі кафедрасының меңгерушісі
Алматы, Қазақстан
E-mail: aru_diya@mail.ru

Байдилдаева А.К.

Магистр, шет тілдер сөйлеу тәжірибесі кафедрасының мұғалімі
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан
E-mail: baidildaeva.aigerim@mail.ru

Андатпа: Бұл мақалада экономикалық дискурстағы ілеспе аударма технологияларының негізгі аспектілері, оның құрылымы, және осы дискурс түрін аудару барысында туындайтын қиындықтар қаралады. Мақала авторы экономика тақырыбындағы сөздерді, баяндамаларды аударуда дәл аудармаға жету үшін қолданылатын қажетті стратегиялар мен техникаларды көрсетуге тырысады.

Тірек сөздер: экономикалық дискурс, ілеспе аударма, технология, ілеспе аудармашы, бастапқы тіл, аударма тілі.

Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алғаннан бері ілеспе аударма тақырыбы өзекті мәселелер тұғырынан орын алды. Президент Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдармалық мақаласында жалпы Ұлттық аудару мәселесіне зор маңыз берді. Ілеспе аударма, жалпы аударма түрлерінің, оның ішінде ауызша аударманың күрделі де, аса шеберлікті, жан жақты аялық білімді, зеректік пен сыннан мүдіртпей алып шығатын зейінді, жатық сөйлеуді, т.б. талап ететін бір түрі. Жалпы зерттеушілер тарапынан ілеспе аударма түсінігі жиырмасыншы ғасырдың 60 - жылдарынан бастау алды. Ілеспе аудармада зерттеулер психоллингвистикадағы зерттеулермен қатар жүріп отырды. Өйткені ілеспе аударма басында

тілшілердің зерттеу нысаны болса, кейін тіл білімінен іргесін бөлек тіккен аударматану ғылымы мен психоллингвисттердің ғылыми айналымдары шеңберіне енді. Бұл ретте ілеспе аударманың ұтымды технологияларына ерекше мән берілді [8, б.52].

Тәжірибе көрсеткеніндей аударма тілін еркін меңгерген, жетік білетін әрі бастапқы шет тілі маманы, ана тілінің қыр – сырына терең үнілген кез келген адам ілеспе аударманы жүзеге асыра алмауы әбден ықтимал. «Ілеспе аударманы сәтті жүзеге асыруға қажет дағдылар мен шеберлікті игере алудың қиындығын» [1, б.26] ғалымдар әр уақытта алға тартады. Ілеспе аудармашының міндеті бастапқы тіл дискурсының барынша дәл мағынасын ғана берумен шектелмей,

сонымен қатар дискурс интенциясын жеткізуді де қамтиды. Алайда ілеспе аударманы жүзеге асырудың қатысымдық жағдайлары бастапқы тіл дискурсының мазмұнын жазбаша аудармадағыдай бір сөз қалдырмай жеткізуге мүмкіндік бермейді. Шешеннің сөйлеу қарқыны жоғары болған жағдайда аудармашы ақпарат көлемін тыңдармандарға жеткізуде саналы түрде аудармашылық тәсілдер мен технологияларға жүгінуге мәжбүр болады [6, б.324].

Аударманың бұл түріне тән бірқатар ерекшеліктер мен қиындықтар бар, солардың ең бастысы – уақыттың тапшылығы. Ілеспе аудармашыға аударма жасауы үшін кезекті аудармашыға берілетін уақыттан 2 есе, ал сол мәтінді жазбаша аударуға кететін уақыттан 20-30 еседей аз уақыт беріледі. Екінші ерекшелік–аударма барысында ілеспе аудармашыдан шешеннің сөз сөйлеу қарқынына сәйкес қарқынмен аударма жасау талап етілуі. Үшінші ерекшелік – ілеспе аудармашының аударманы сөйлемдердің айтылуына қарай бөлік-бөлік (сегментті) сипатта жасауы. Төртінші ерекшелік–ілеспе аудармашының өз функциясына қоса редакторлық міндетті жүзеге асыру қажеттігі. Осындай қиын талаптар және В.Н. Комиссаров атап өткендей, екі тілді жақсы меңгерген адам аудармашы бола алады деген дәстүрлі формуланы ілеспе аудармашыға қолдануға келмейтіні ілеспе аударманың күрделілігін сипаттайды. Ілеспе аударманың тағы бір ерекшелігі-аудармашының нәтижелі жұмыс істеуі үшін оған залдың шуынан бөлек арнайы

бөлмелерді қамтамасыз етіп, оның сөзін әр тыңдаушыға тиімді ету қажет. Міне, осыдан аудармашыларға арналған бөлмелер мен тыңдаушыларға арналған телефон құрылғылары пайда болды. Ереже бойынша бұл құрылғылардың таңдамалы 5-6 тілдері болады [4, б.310].

Ілеспе аударма ауызша аударманың ішіндегі ең жауаптысы және оның бағыты қарапайым емес. Аударманың бұл түрі аудармашының арнайы және сирек кездесетін дағдылары мен білімін, сонымен қатар үлкен тәжірибесін талап етеді. Зерттеушілер (Л.Виссон, А.Ф.Ширяев, А.Д.Швейцер) ілеспе аударманы сипаттағанда оның басты ерекшелігі ретінде сөз сөйлеу мен аударма тілінде сөз тудырудың параллельді түрде жүзеге асырылуын атап көрсетеді. Бұл – дұрыс пікір. Бірақ, біздің ойымызша ілеспе аударма бұдан әлдеқайда күрделірек процесс. Ол аудармашының бастапқы тіл мен аударма жасалатын тілдегі жеткілікті тілдік құзыретіне сүйенетін аудармасын ғана емес, аударма жасау барысында қолданылатын амал-тәсілдерді, аудармашының жиын барысында туындауы мүмкін экстремалдық жағдайларға психологиялық тұрғыдан әзірлігін, ілеспе аудармашының бойында болуы керек қабілеттер мен қасиеттер жиынтығын қамтиды [4, б.310].

Мақала негізінен экономикалық дискурспен тікелей байланысты болғандықтан экономикалық дискурсқа тоқталып өтейік. Экономикалық дискурс - сөйлеу үдерісі белгілі бір экономикалық

идеяларға негізделген (мысалы, банкроттық, алаяқтық, салық) дискурстың бір түрі [2, б.1]. Экономикалық дискурстың мазмұндық аспектілері «тауарлар», «ақша», «пайда», «нарық», «инвестиция», «экономика», «экономикалық қызмет» сияқты негізгі ұғымдармен өзекті болып табылады [1, б.14].

Ғалымдар арасында экономикалық дискурсты институционалдық дискурсқа қатыстылығы жайлы ешқандай келіспеушілік жоқ. Жалпы алғанда институционалды дискурс коммуниканттардың статустық рөлдік мінездемесі және сыртқы контекстімен белгіленеді. Экономикалық дискурстың институционалдығына оның мазмұндылығы және регламентілігі мензейді [9, б. 178].

Интеграцияланған құбылыс ретінде экономикалық дискурс белгілі бір ерекшеліктерге қарай төмендегідей түрлерге бөлінуі мүмкін:

- 1) сақтандыру, банк саласында (институттық негізде) дискурс;
- 2) экономикалық тақырыпта өткізілетін форумдар мен жиналыстар;
- 3) экономикалық тақырыптағы газет мақаласының дискурсиясы, экономика туралы диссертация, ғылыми мақала [3, б.532];

Экономикалық дискурстың қолданыс саласын анықтау үшін, экономикалық дискурстың шеңберінде қарастырылған барлық мәселелердің кең ауқымы «экономиканың» тұжырымдамасын білу керек. Бұл үшін біз «экономика»

ұғымдарына қатысты бірнеше анықтаманы қарастырамыз.

Экономика - әлемдік ресурстардың өндірілуі, бөлінуі және тұтынылуы мен мемлекеттік кірісті басқару туралы ережелермен айналысатын ғылым.

Экономика және шаруашылықты басқару; Ақшаны дұрыс жұмсау; материалдарды ұқыпты пайдалану; үйлесімді ұйым.

Осы анықтамалардан экономикалық дискурс кең тақырыпты қамтитынын көруге болады. Экономика заманауи өмірдің барлық аспектілеріне енеді, сондықтан экономикалық дискурсқа әлеуметтік-экономикалық және құқықтық дискурстарға, іскерлік хат алмасу мәтіндеріне, құжаттарға, презентацияларға, экономикалық тақырыптарға арналған жиындарға сәйкес келетін дискурс кіреді [3, б.532].

Жоғарыда аталғандай, ақпарат көлемін ыждағатты әрі сапалы түрде жүзеге асыру үшін ілеспе аудармашы сығымдау технологиясына жүгінеді. Сөйлеушінің алдына қойған міндетіне зиян келтірместен ақпараттың буын көлемін сығымдау тәсілі–ұтымды тәсілдердің бірі болып табылады. Компрессия (сығымдау) стратегиясы – бұл тек қазіргі нақты байланыс міндеттеріне қажетті ақпараттың сақталып, қалғанының кейінге шегерілу қажеттігі [7, б.183].

Ақпаратты сығымдау ілеспе аударма барысымен қатар жүретін табиғи заңдылық. Оның негізінде ең алдымен тілдердің өзіндік жүйелеу құрылымдық өзгешеліктері, аударматану ғылымының бір саласы

ретіндегі ілеспе аударманың өзіндік ерекшеліктері жатыр. Демек, сығымдау тәсілі сөйлеу әрекетінің, ақпаратты жеткізудің лингвистикалық және психолингвистикалық заңдылықтарынан келіп шығатын құбылыс. Яғни, коммуникативтік жағынан маңызды ақпараттың сақталып, қалған мағыналық жүк көтермейтін ақпараттың құлыпталуы (кодтау) және қайта құлыпталуы (қайтакодтау) кезеңінде түсіп қалуы орын алады. Тіпті бір тілдің өзіндегі ақпаратты ауызша жеткізу барысында сығымдау технологияларын қолдану табиғи құбылыс [8, б.54].

Сығымдау технологияларына жүгіну ақпараттық артық қолданыстар тым көп болған жағдайда, яғни бастапқы тілде қайталаулар көп орын алған жағдайда мүмкін болады. А.Д. Швейцердің пайымдауынша хабарламаны сығымдау айтылымдардағы басы артық ақпараттардың түсірілуі арқылы қол жетімді болады. Мұндағы басы артық ақпараттар деп жағдаят пен коммуникациялық мәнмәтіннің арқасында толықтырылатын элементтерді атап көрсетеді [8, б.53].

Сығымдау технологияларын қолданудың жоғарыда аталған факторларына тілдердің грамматикалық құрылымдағы өзгешеліктері деп үлкен ықпал етеді. Бұл ретте, әдетте, бес фактор: ілеспе аудармашының әрекет ету жағдайы, қатысымдық мәнмәтін, коммуникация міндеті, ақпараттық мәнмәтіні және тілдердің грамматикалық құрылымдағы

өзгешеліктері атап көрсетіледі [6, б.324].

Ілеспе аудармашының әрекет ету жағдайы яғни, жоғарыда аталған уақыт тапшылығы мен шешеннің орта және жоғары сөйлеу қарқыны ілеспе аудармашыға аударма барысында сығымдау стратегиясын ілеспе аударма технологиясы ретінде қолдануды міндеттейді. Яғни, есту мен сөйлеудің бір мезетте жүзеге асуы қамтамасыз етудің негізінде басты екі механизм: ықтимал болжам және сығымдау жатыр. Мұнда ілеспе аудармашы шешеннің ойын үнемі қадағалай отырып, сөз мағынасын аңғарып алғаннан кейін аударма тілде лексикалық ауыстыру, түсіру, қосу, сығымдау тәріздес түрлендірулерді қолданады [7, б.183].

Коммуникация мәнмәтіні жиі қайталанатын басы артық бірліктерді сығымдау ұғымы коммуникативтік жағдаят ұғымымен тығыз байланысты. Яғни, мұндағы коммуникативтік жағдаяттағы басқосу тақырыбы, аудитория, шешеннің тұлғасы, сөз сөйлеудің орны мен уақыты, сөз сөйлеудің мақсаты жайлы ақпарат беретін экстралингвистикалық жағдаяттардың жиынтығы ретінде қарастырылады. Коммуникативтік жағдаяттан белгілі ақпараттар сығымдалуға түсу алады [8, б.55]. Белгілі бір форум басталмай тұрып оның тақырыбы, өтетін орын мен уақыты, қатысушылар саны мен есімдері, мемлекет және ұйым атаулары т.б. ақпарат алдын ала қатысушыларға да ілеспе аудармашыға да коммуникативті жағдаяттан, бағдарламадан, шақыру

хаттан, ғаламтор желілерінен мәлім болады [6, б.324]. Мысал ретінде 2017 жылдың наурыз айында өткен Еуразиялық Экономикалық Одақтың отырысын алайық. Өткізілген жиналыс үдерісі негізінде біз экономикалық дискурс саласындағы ілеспе аудармашылармен қолданылған әртүрлі технологияларға талдау жасаймыз.

Бастапқы тіл:

«Осы отырысымыздың басты тақырыбына сүйене отырып, мен Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлына осы күннен бастап біз Қырғыз Республикасын ресми түрде ұйымымыздың бақылаушы ел ретінде жариялайтынымызды хабарлағым келеді» - Ресей Федерациясы Президенті Владимир Путин.

Аударма тіл:

Russian President Mr. Putin «Regarding to the main topic of our meeting, I would like to inform Mr. President Nazarbayev about officially admitting Kyrgyzstan as observer state»

Жоғарыда көрсетілген мысалды талдай отырып, біз ілеспе аудармашының сығымдау стратегиясын қолданғанын көріп отырмыз.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлына - Mr. President Nazarbayev Ресей Федерациясы – Russia

Бастапқы тіл

« Қазіргі заманауи банк жүйесі жаңа технологиялардың көмегімен дами түсуде»

Аударма тіл

«Modern banking is developing due to high technologies»

Банк жүйесі – banking

Қорыта келгенде, ілеспе аударма – аударма түрлерінің ішінде ең күрделі екенін мойындай отырып, ол салада айтарлықтай жетістіктерге жету жолында аударма ісінде жиі қолданылатын тәсілдерді игеріп алудың қажет екені анық. Аударма дағдылары қалыптасып, екі тілдің сөз байлығы, әр алуан стратегиялар мен ілеспе аудармаға тән технологияларды қолданып, екі тілде де шебер және жылдам шешім қабылдап сөйлейтін маман ілеспе аудармада жетістіктерге жететініне әбден сенеміз.

ӘДЕБИЕТ

- [1]. Илюхин В.М. Стратегии в синхронном переводе. – М.: МГЛУ, 2001. – С. 14
- [2]. Алматы қаласы әкімдігінің "Тіл" оқу-әдістемелік құралы. – Алматы, 2014.
- [3]. Томашевская К.В. Экономический дискурс современника в его лексическом представлении. Дисс. д. филол. н. – СПб., 2000. – С. 532
- [4]. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. - М.: Воениздат, 1973. – С. 310
- [5]. Алексеева И.С. Введение в переводведение. – М.: Академия, 2010, - С.368
- [6]. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) – М.: Междун. отношения, 1975. – С.324
- [7]. Ширяев А.Ф. Синхронный перевод. – М., 1979. – С.183
- [8]. Есенжан Д.Ә. Ілеспе аудармадағы ұтымды тәсілдердің бірі сығымдау технологиялары туралы. – "Шығыстану және шығыс тілдерін оқыту әдістемесінің өзекті мәселелері" атты халықаралық ғылыми – әдістемелік конференция материалдары. – Алматы, 29.11.2017. – С. 52-56
- [9]. Мырзалиева С. Экономический дискурс как объект лингвистического исследования // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана, серия «Филологические науки». – 2016, №2. – С.173-183.

ТЕХНОЛОГИЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА В ЭКОНОМИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Жампейіс Қ.М.

Кандидат филологических наук,
заведующая кафедры практики речи иностранных языков
Алматы, Казахстан
E-mail: aru_diya@mail.ru

Байдилдаева А.К.

Магистр, преподаватель кафедры практики речи иностранных языков
КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан
E-mail: baidildaeva.aigerim@mail.ru

Аннотация: В статье рассматриваются основные аспекты различных технологий в синхронном переводе экономического дискурса, несколько структур этого термина, трудности перевода данной разновидности дискурса. Автор статьи пытается выявить продуктивные стратегии и техник, которые необходимо применять при переводе выступлений в сфере экономического дискурса, докладов, речей для достижения адекватного перевода.

Ключевые слова: экономический дискурс, синхронный перевод, технология, синхронист, исходный язык, переведенный язык.

TECHNOLOGIES OF SIMULTANEOUS INTERPRETATION IN ECONOMIC DISCOURSE

Zhampeiis K.M.

Candidate of philological science,
Head of Chair of speech practice of the foreign languages
Ablai Khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan
E-mail: aru_diya@mail.ru

Baidildayeva A.K.

MA, teacher at speech practice of foreign languages
Ablai Khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan
E-mail: baidildaeva.aigerim@mail.ru

Abstract: The author of this article considers the main aspects of different technologies of simultaneous interpretation in economic discourse, its various structure, and difficulties in translation of this type of discourse. The author tries to identify the strategies and technics that must be applied while translating the speeches in the sphere of economy in order to achieve adequate translation.

Key words: economic discourse, simultaneous interpretation, technology, translator, source language, target language.

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ
УНИВЕРСИТЕТІ
ҚАЗАҚСТАН АУДАРМАШЫЛАРЫ ҚОРЫ

**ОРТАЛЫҚ-АЗИЯ
АУДАРМА ІСІ ЖУРНАЛЫ**

**ЦЕНТРАЛЬНО-АЗИАТСКИЙ ЖУРНАЛ
ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ**

**CENTRAL ASIAN JOURNAL OF
TRANSLATION STUDIES**

4(1) 2018

**ҚЫРКҮЙЕК-ЖЕЛТОҚСАН 2018 Ж.
СЕНТЯБРЬ - ДЕКАБРЬ 2018 Г.
SEPTEMBER - DECEMBER 2018**

Журнал 2018 жылдың қантар айынан шыға бастаған
Издается с января 2018 года
Published since January 2018

Жылына 4 рет шығады
Выходит 4 раза в год
Published quarterly